

7

Agenda Europese top

Aan de orde is het **debat over de agenda van de Europese top van 27 en 28 juni**.

De voorzitter:

Aan de agenda van dit debat is toegevoegd de brief van het kabinet over subsidiariteit. Ik heet de premier en de minister van Buitenlandse Zaken van harte welkom, net als de mensen op de publieke tribune en de mensen die op een andere manier op de publieke tribune buiten dit debat volgen.

De heer **Van Bommel** (SP):

Voorzitter. Sinds de aanvang van de crisis zijn de Europese regeringsleiders bezig per top de begrotingsdiscipline aan te scherpen. Deze wordt nu licht losgelaten. Vervolgens kwamen er vele toppen over de toekomst van de Europese en de monetaire unie, waarover besluitvorming weer naar december wordt geschoven. Niet dat de SP er rouwig om is dat de lidstaatcontracten en de eurobegroting er nu niet komen, maar Europese regeringsleiders zijn sinds het begin van de crisis vooral bezig met oplossingen die niet werken en toekomstplannen waar niemand op zit te wachten.

Regeringsleiders hebben zich ook klemgezet wat betreft het vermogen om te investeren in de economie. De nationale overheden moesten bezuinigen, de Europese begroting mocht, terecht, niet stijgen en nu wordt op creatieve manieren geld bij elkaar geschrapt, net als het kabinet dat doet in Nederland. De Europese Centrale Bank hielp al een beetje door met zijn opkoopprogramma de rente en dus de financieringskosten van overheden te drukken. Nu wordt steeds vaker gekeken naar de Europese Investeringsbank, die vorig jaar al 10 miljard euro kreeg om daarvoor een veelvoud aan investeringen te doen.

Het laatste idee van de Europese Commissie is om 6 miljard euro, gereserveerd voor jeugdwerkloosheid, in de volgende meerjarenbegroting naar voren te halen. Allereerst is het afwachten of er tijdig een akkoord over de meerjarenbegroting komt. Wat is de inschatting van het kabinet op dit punt?

Een fundamentele punt. Nederland bezuinigt en verhoogt de lasten dit jaar alleen al met 15 miljard euro; in de ergst door de crisis getroffen landen is dat een veelvoud. Hoe kan dat opboksen tegen wat er in de EU bij elkaar wordt geschrapt? Hoewel sommige plannen welkom zijn, blijft het gerommel in de marge, alles om maar het eigen falen te blijven ontkennen en een fundamentele koerswijziging uit te stellen.

Een andere schaaamlap of, zoals de VVD het ook wel noemt, een fopspeen lijkt de sociale dimensie van de EMU te worden. Waarom wordt dit onderdeel nu niet uitgebreid besproken? De Europese Commissie komt zelfs pas na de top met voorstellen. Graag krijg ik opheldering op dit punt. Niet dat het kabinet rouwig lijkt te zijn om het uitstel, want het meent dat de Europese Unie al alle middelen in handen heeft om sociaal beleid te voeren. Een treffend voorbeeld is de verwijzing door het kabinet naar de macro-economische onevenwichtigheidsprocedure, als het gaat om het

garanderen van een fatsoenlijk loon. Hoe rijmt dat met het steevast advies aan de lidstaten om juist de lonen te matigen of zelfs te verlagen? Graag krijg ik een reactie.

De Adviesraad Internationale Vraagstukken schreef eergisteren dat er wel een noodzaak bestaat om de sociale dimensie te versterken. Het draagvlak voor de Europese samenwerking staat volgens de AIV op het spel als — ik citeer de raad — lidstaten verzuimen op meer zichtbare wijze bij te dragen aan de vermindering van bestaansonzekerheid van dezelfde burger. De SP-fractie deelt die visie. In de vanmiddag ontvangen kabinetsreactie mist helaas een duidelijke onderbouwing van de afwijzing van enkele nuttige voorstellen. Zo stelt de AIV voor om uitgaven aan cofinanciering voor programma's ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid niet mee te tellen voor het EMU-saldo. De Europese Commissie stelt iets soortgelijks voor voor investeringen in de preventieve tak van het Stabiliteits- en Groeipact. Ook directe herkapitalisatie van banken is een manier om schulden niet mee te tellen voor de EMU-normen. Toont dit allereerst niet aan dat zogeheten "groeiervriendelijke" begrotingsconsolidatie niet bestaat en dat de huidige begrotingsafspraken wel degelijk knellen voor overheden om benodigde investeringen te doen? Nu moet er steeds een beroep worden gedaan op de uitzonderingen in de begrotingsregels. Toont de crisis niet aan — dat is volgens mij de centrale politieke vraag — dat deze regels aan herziening toe zijn?

Een ander voorstel is om toch tot afspraken over een Europees minimumloon te komen, om een verdere race to the bottom te voorkomen. Het kabinet wijst een harde norm af. Waarom wijst het ook een relatievere norm af, zoals de AIV voorstelt? Het kabinet wil dat dit een nationale bevoegdheid blijft. Daar ben ik het mee eens. Laten echter ook het ESM en het begrotingspact niet zien dat snel bindende afspraken op basis van unanimiteit kunnen worden genomen zonder bevoegdheden en veto's op te geven?

Dan kort over de toetreding van Letland tot de euro. Dat vind mijn fractie onverstandig. De eurozone is nog niet uit de crisis. Weer een land dat aast op het noodfonds? Bovendien heeft Letland zich qua stabiliteit onvoldoende bewezen. De toezegging zich strikt aan de Europese begrotingsregels te houden, is voor ons geen enkele geruststelling. Eerder het tegenovergesteld. De SP-fractie roept het kabinet op om het besluit van de ministers van Financiën tijdens deze top niet te bekrachtigen.

Tot slot wil ik iets zeggen over het teruggeven van bevoegdheden. Geen verdragswijziging om bevoegdheden terug te halen, maar een teleurstellende opsomming van de kabinetsinzet op lopende onderhandelingen. Dat is wat wij vorige week kregen toegestuurd. Dat is een gemiste kans en zeker geen trendbreuk. Er komt geen einde aan de bemoeienis met de publieke voorzieningen in de lidstaten, geen renationalisatie van bijvoorbeeld het regionale beleid rond aanleg van fietspaden, werkgelegenheidssubsidies of landschapsbeheer. Waarom zijn deze zaken niet gewoon betrokken bij het vraagstuk rond het teruggeven van bevoegdheden aan de lidstaten?

Kan het kabinet aangeven hoe veel voorstellen die het nu doet daadwerkelijk leiden tot een andere onderhandelingsinzet dan eerder in brieven en BNC-fiches werd verwoord? Is er daadwerkelijk sprake geweest van een exercitie op het punt van subsidiariteit? Wat de lidstaten kunnen doen,

moeten zij gewoon doen op het laagste niveau. Of was het louter een inventarisatie van door Nederland reeds ingenomen afwijzende en kritische standpunten? Daar heeft het alle schijn van. De uitkomst is wat de SP-fractie betreft dan ook ronduit teleurstellend.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Voorzitter. Deze Europese top had extreem belangrijk moeten worden. Op deze Europese top hadden de lidstaten eigenlijk met elkaar moeten spreken over alle toekomstplannen die de Commissie schetst. Maar in september zijn er verkiezingen in Duitsland, dus is maar gekozen voor het — dat zeg ik met alle respect — het veilige onderwerp jeugdwerkloosheid. Ik zie straks de ronkende teksten na de Europese top al voor me, over dat de jeugdwerkloosheid verschrikkelijk is en dat wij ons daar met elkaar voor moeten gaan inzetten. Dan komen ze weer met een halfbakken oplossing, die uiteindelijk niemand, geen jongere in Europa, aan werk zal helpen.

Ik zal mijn bijdrage beginnen met de jeugdwerkloosheid. Het is uiterst wenselijk dat hierbij wordt stilgestaan, maar ik hoop dat er ook echte oplossingen komen. De AIV heeft daar gisteren een goed rapport over gepresenteerd. Ik ben ook bij met de snelle reactie van het kabinet daarop, al vond ik die wel teleurstellend. Er wordt gezegd dat het ontzettend belangrijk is dat wij in een sociaal Europa leven. Dat is belangrijk voor het draagvlak van de Europese Unie. Als dan wordt gevraagd welke stappen wij kunnen zetten om bijvoorbeeld de werkloosheid in Spanje, Italië of Griekenland tegen te gaan, blijkt dat dit bar weinig is. Een van de concreetste aanbevelingen vond ik dat investeringen in de de bestrijding van de jeugdwerkloosheid eigenlijk buiten het EMU-saldo gehouden zouden moeten worden.

Het kabinet zegt niets aan te willen passen in de begrotingsafspraken. Dat is een gemiste kans. Het is trouwens de vraag of de 6 miljard euro die is vrijgespeeld tegen jeugdwerkloosheid, überhaupt voldoende is. De International Labour Organization (ILO) heeft berekend dat het eigenlijk 21 miljard zou moeten zijn, maar laten wij in ieder geval beginnen de landen die in een buitensporigtekortprocedure zitten, de ruimte te geven om de juiste investeringen te doen om de jeugdwerkloosheid aan te pakken.

Ik kom op het lijstje van het kabinet. Wij zijn in het blijde gezelschap van de heer Buma, die deze hele discussie heeft aangejaagd met de vraag wat Europa wel en niet moet doen. Mijn fractie was heel kritisch over het lijstje van de heer Buma. Wij hebben er soms zelfs een beetje om gelachen vanwege wat daar allemaal op stond, ook toen alles in de Volkskrant werd weerlegd. Veel van de zaken bleken nog niet te zijn ingevoerd. Maar ik moet tegen de heer Buma zeggen: het was een top lijstje, in vergelijking met wat het kabinet heeft opgeleverd. Daar staan 54 punten op. Ik geloof dat er in totaal 11.000 verordeningen zijn. Dus de macht die dit kabinet wil terugpakken, wat met veel bombarie is aangekondigd, is ongeveer een half procent van alles wat er in Brussel gebeurt. Dit kabinet zegt: Brussel heeft te veel macht; daar gaan wij een half procent van terughalen. Als wij dat kritisch bekijken, zien wij ook nog dat veel van die zaken niet eens zijn ingevoerd en dat er wordt gezegd: nee, er wordt nu over gesproken; wij gaan ons nog kritischer opstellen dan normaal. Wat draagt dit bij aan een fatsoenlijk Europeadebat? Het ergste vind ik nog dat Europa geen

technocratisch ding is dat buiten ons staat. Brussel is niet alleen de hoofdstad van België. Wij maken het met elkaar. Daar komen politieke keuzes tot stand.

En als je al in lijstjes wilt denken over wat Europa wel en niet moet doen, zou je ook iets moeten zeggen over de bewaarplicht van telecombedrijven. Ik heb het over het langdurig opslaan van gegevens zoals met wie we telefoneren en e-mailen. Gelet op alle berichtgeving over wat het National Security Agency (NSA) en de veiligheidsdiensten in Engeland doen, en al die grote afluisterschandalen, had ik dat willen tegenkomen op het lijstje.

Ik wil het kabinet aanmoedigen om niet alleen in lijstjes te denken en het debat over wat Europa wel of niet zou moeten doen, niet te beperken tot de 54 maatregelen die wij in dit briefje van het kabinet hebben gekregen. Op deze manier wordt de kiezer en de burger geen eerlijk beeld gepresenteerd van de ambitie van het kabinet. Het kabinet zegt enerzijds, als ik spreek met de minister van Financiën, dat wij naar een economische unie toe moeten en meer met elkaar moeten samenwerken, willen wij de problemen oplossen. Anderzijds, als ik met de minister van Buitenlandse Zaken spreek, horen wij dat er overal op de rem wordt getrapt. Er wordt gezegd: er wordt niet meer soevereiniteit overgedragen en nee, wij willen geen geld naar Zuid-Europa brengen om ervoor te zorgen dat er meer gelijkheid in Europa tot stand wordt gebracht en de economieën beter op elkaar aansluiten. Tegelijkertijd wordt er wel verder gebouwd aan een bankenunie.

Mijn grootste bezwaar tegen de wijze waarop het kabinet omgaat met Europa, is het volgende. Aan de ene kant zegt het macht te gaan terugpakken van Europa en ervoor te gaan zorgen dat Europa minder doet. Het komt met het voorstel nog kritischer te gaan kijken naar maatregelen die in Europa worden genomen die betrekking hebben op een half procent. Aan de andere kant gaat het keihard door op de weg van verdere Europese economische en politieke integratie. Ik ben een voorstander van verdere economische en politieke integratie, een groot voorstander zelfs, maar ik vraag het kabinet daar in ieder geval eerlijk over te zijn tegen de bevolking.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie):

Voorzitter. Dit zou dé top over de toekomst van de Economische en Monetaire Unie (EMU) moeten worden. Er ligt echter geen nieuw rapport van de heer Van Rompuy. In plaats daarvan werkt de Commissie achter de schermen rustig verder aan wat het kabinet de "vervolmaking van de EMU" noemt. Verwacht het kabinet nog een update van het rapport van Van Rompuy of de blauwdruk van Barroso? Of mogen wij concluderen dat nu gekozen is voor de tactiek: telkens een stapje verder zetten door nationale hervormingen te coördineren, lidstaatcontracten af te sluiten en geleidelijk nieuwe financieringsvormen voor de eurozone te introduceren?

Deze tactiek is de afgelopen jaren al beproefd. Telkens worden wij zo een stapje verder geholpen zonder dat er duidelijke uitspraken liggen over waar het kabinet eigenlijk naartoe wil met de EMU. Is de minister-president van plan om met zijn collega-regeringsleiders eerst een inhoudelijke discussie te voeren over de toekomst van de EMU, voordat Nederland verdere stappen zet? Ondertussen wordt wel

gestaag gebouwd aan een van de vier pijlers van Van Rompuy. Ik heb het dan natuurlijk over de bankenunie. De eurogroep heeft donderdag een akkoord bereikt over directe steunverlening aan noodlijdende banken uit het noodfonds ESM. Hiervoor wordt maar liefst 60 miljard euro opzij gezet. Er is weliswaar een aantal voorwaarden aan de directe bankensteun verbonden, en er moet volgens Nederland eerst een aantal andere stappen worden gezet voordat banken rechtstreeks ESM-steun kunnen ontvangen, maar het getouwtrek hierover is zeker nog niet afgerond. De minister van Financiën is onderweg naar Brussel, of er misschien al aangekomen, om hierover verder te onderhandelen.

De ChristenUnie heeft grote moeite met directe bankensteun uit het ESM, omdat hiermee grote risico's worden genomen met het geld van de Europese belastingbetaler, risico's die veel groter zijn dan wanneer steun aan banken via landen wordt verleend. Directe bankensteun uit het ESM heeft grote consequenties voor de kredietwaardigheid en de leencapaciteit van het ESM, dat is opgericht voor steun aan landen. Van de 80 miljard euro die in het fonds gestort is, is momenteel 50 miljard al vastgelegd voor Spanje en Cyprus. Wat is er volgens de minister-president voor nodig om de kredietwaardigheid van het fonds te behouden, wanneer 60 miljard euro wordt gereserveerd voor bankensteun? Betekent dit dat de garantstelling voor de leencapaciteit omhoog moet? Betekent dit dan ook dat Nederland weer meer geld moet gaan inleggen, boven op de 4,6 miljard euro die reeds gestort is?

Ik kom toe aan de toetreding van Letland tot de eurozone. Formeel voldoet Letland momenteel aan de toetredingscriteria voor de eurozone. Het gaat echter niet alleen om de vraag of alle vinkjes op dit moment gezet kunnen worden, we moeten de grotere vraag beantwoorden of het verstandig is om Letland op dit moment toe te laten treden. Ik had het in het AO Ecofin over de foto die je op dit moment neemt, als alles koek en ei lijkt, maar als je de film gaat afdraaien, zie je een heel zwart scenario. De ECB heeft hier ook al op gewezen. Ik citeer uit het rapport van de ECB. "De structuur van de Letse economie en het bankensysteem vormen een probleem voor de duurzaamheid op langere termijn. Letland is voor een heel groot deel afhankelijk van buitenlandse deposito's. De buitenlandse spaartegoeden vormen de helft van het aantal deposito's dat uitstaat." Dat zijn doorgaans Russische deposito's. Waar hebben we dat eerder gezien? Ik denk dat we niet ver terug hoeven te gaan in de tijd om te weten waar het mis is gegaan met een aantal landen in de eurozone. Er is ook nog sprake van een fragiel economisch evenwicht in Letland. Het land komt net uit een buitensporige tekortprocedure en heeft tussen 2008 en 2012 4,5 miljard euro aan steun ontvangen. Bovendien staan de Letten zelf niet te trappelen om toe te treden. Waarom nu dan doorzetten, met de huidige zorgelijke situatie in de eurozone in het achterhoofd? Ik hoor graag van de minister-president of hij deze zorgen deelt, aangezien het kabinet ook heeft aangegeven, de kritische analyse van de ECB te delen. Verder hoor ik graag van de minister-president of hij met ons de conclusie trekt dat Letland nu niet toe zou moeten treden tot de eurozone.

De situatie in Griekenland is zorgelijk. We dreigen het IMF te verliezen als Griekenland niet snel de financiering voor komend jaar rond krijgt. De minister van Financiën zegt dat we ons geen zorgen hoeven te maken. Maar ik constateer dat de voortgangsmismissie van de trojka voor de zoveelste

keer is afgebroken. De trojka keert op 1 juli terug, en moet de missie dan binnen een week afronden. Het lijkt een onmogelijke opdracht. Ik vraag het kabinet, welke consequenties het eraan verbindt als het IMF op dit kritische moment afhaakt.

Juist op het moment dat de regering-Erdogan zich schuldig maakt aan buitensporig geweld tegen demonstranten, wordt de deur over het hervatten van de EU-toetredingsonderhandelingen met Turkije nadrukkelijk opengelaten. Het uitgangspunt van ons buitenlands beleid, more for more, less for less, wordt steeds verder uitgehold. Dat zagen we met de 1 miljard voor Egypte die zoek is geraakt en dat zien we nu ook bij Turkije. Kan de regering verantwoorden dat er jaarlijks 860 miljoen aan toetredingssteun wordt overgemaakt, terwijl Turkije alleen maar achteruit lijkt te hollen? Welk standpunt heeft de minister van Buitenlandse Zaken gisteravond ingenomen over de heropening van de onderhandelingen?

De heer **Verheijen** (VVD):

Voorzitter. Het is bijna zomer en dan is het tijd voor de zomerrapporten, ook voor de EU. Ik permitteer mij een persoonlijke opmerking. Als woordvoerder Europa in de afgelopen zeven, acht maanden ben ik meer dan ooit doordrongen geraakt van het belang van een sterk Europa en van de grote uitdagingen waar dit werelddeel voor staat. Tegelijkertijd ben ik meer kritisch dan ooit over het functioneren van Europa en over de dagelijkse praktijk. Ik zie het overbruggen van de kloof tussen die twee zaken als de opgave voor de komende tijd. Ik denk dat dit voor ons allen geldt.

Als ik kijk naar het zomerrapport van de Unie word ik niet heel enthousiast. Er is nog veel mis en er zijn nog veel omissies, maar er zijn ook des te meer uitdagingen voor dit parlement in het volgende seizoen. De toestand in Europa blijft op economisch gebied, op het gebied van draagvlak en op het gebied van democratie erg fragiel. In dit licht is het voor ons niet erg dat de Van Rompuy-agenda, die nu prominent op de agenda zou staan, is doorgeschoven en wij ons nu gaan focussen op het goed toepassen van de bestaande instrumenten. Hoe gaan we elkaar aan de afspraken houden en hoe gaan we op die manier bekijken of we de concurrentiekracht van dit mooie continent kunnen vergroten?

Vanochtend is in dit huis uitgebreid gesproken over de landenspecifieke aanbevelingen voor Nederland. Het is goed dat we heel veel spreken over onze eigen aanbevelingen, maar het is ook goed om af en toe te spreken over de aanbevelingen voor andere landen. Een van die landen is Frankrijk. Ik heb het hier al vaker gezegd: Frankrijk is in vele opzichten eigenlijk de hellingproef voor de Europese Unie. Als Frankrijk niet hervormt en zich op enig moment onttrekt aan de afspraken, zal de euro en daarmee de EU op termijn niet houdbaar zijn. Dat willen we niet en dat mag niet gebeuren. Toch zien we op dit moment dat Frankrijk twee jaar extra krijgt en het slechte gedrag van de afgelopen jaren eigenlijk wordt beloond. Ik vraag het kabinet om ook in de Europese Raad niet alleen naar onszelf en onze eigen rapportcijfers te kijken, maar ook andere landen kritisch te blijven aanspreken. Ik zag dat Frankrijk vandaag een plan voor grootschalige bezuinigingen heeft gepresenteerd. Dat

is toe te juichen en ik hoop dat dat ook in Frankrijk zal bekliven.

Er staan veel thema's op de agenda van deze eurotop. Ik zal er drie aankaarten, te weten de subsidiariteit, de bankenunie en het pact voor groei en banen.

Ten aanzien van subsidiariteit is de VVD blij met de kabinetsbrief. Het is voor het eerst in de geschiedenis dat de EU niet de beweging maakt naar alleen maar meer bevoegdheden en taken naar Brussel, maar ook bekijkt of het iets minder kan. Kan er iets van af? Kunnen er beleids-terreinen niet meer worden behandeld in Brussel? Het is namelijk essentieel dat ook de EU hervormt. Als de EU zich niet aanpast aan de eisen van de tijd en de wensen van de lidstaten, zal Europa zelf ter discussie komen te staan. Zijn wij alleen van de afdeling minder Europa? Nee. Op een aantal terreinen is voor de VVD juist een sterk en een sterker Europa noodzakelijk. We hebben het hier gehad over energie, over de interne markt, over handel en over buitengrenzen, maar het uitgangspunt blijft voor de VVD voor een groot deel: draagt het bij aan het functioneren van die sterke interne markt? En dan mogen we heel kritisch kijken naar heel veel taken van de EU.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Het is fijn dat de heer Verheijen zo blij is met de lijst van het kabinet, maar wat ik miste tussen het schoolfruit en de schoolmelk, zijn de standaard kledingmaten die in Europa gehanteerd moeten worden. Is de heer Verheijen het met mij eens dat die er ook op moeten staan?

De heer **Verheijen** (VVD):

Ik dank de heer Klaver voor deze suggestie. Volgens mij zullen we later dit jaar nog een keer gaan praten. Ik zal straks aankondigen dat de VVD nog een aantal aanvullende suggesties heeft, en ik ben blij dat GroenLinks zich hieraan niet onttrekt, maar gelukkig ook meedoet en met suggesties komt. Dank.

De heer **Klaver** (GroenLinks):

Dat is niet mijn suggestie maar die van Toine Manders. Die kent de heer Verheijen waarschijnlijk als VVD-Europarlementariër. Hij heeft voorgesteld dat we allemaal dezelfde kledingmaten moeten gaan gebruiken. Ik kijk dus uit naar het lijstje, maar vooral ook naar de visie van de VVD op Europa, want Europa is zo veel meer dan een lijstje.

De heer **Verheijen** (VVD):

Europa is zo veel meer dan een lijstje, zegt de heer Klaver. Dat ben ik met hem eens en daarom moeten we kritisch bekijken wat Europa wel en niet moet doen. Alleen maar voorwaarts bewegen, en naar meer taken naar Europa, heeft geen zin. Uiteindelijk verliezen we dan slagkracht en vooral ook heel veel draagvlak in de samenleving. Laten we deze exercitie dus omarmen en die samen aangaan. Sommige partijen zullen ook de politieke keuze maken of iets in Brussel moet liggen, maar het is in ieder geval belangrijk dat we dat debat voeren.

De heer **Pechtold** (D66):

En dankzij de voorzitter kan de heer Verheijen dat zelfs drie keer doen. De heer Verheijen heeft zijn eigen debat na de zomer, hij kan er vandaag over praten en hij kan er volgende week over praten, dus hij wordt op zijn wenken bediend. Als de heer Verheijen echt iets wil met Europa, namelijk Europa bashen, lezen wij dat 's morgens in de kranten. Hij kondigde zojuist echter aan dat hij nog meer wil dan dat sneue lijstje van het kabinet. Mijn hemel zeg, wij hebben Verheijen en Zijlstra horen afgeven op alles wat van Europa komt, want wij moesten aan de slag met mensenrechten, ladders, dit en dat.

De heer **Verheijen** (VVD):

Het olijfolieflesje.

De heer **Pechtold** (D66):

Ja, en nu zijn wij inderdaad bij het schoolfruit en de olijfolie beland met de VVD. Ik ben benieuwd wanneer de aanvullende lijst van de heer Verheijen komt.

De heer **Verheijen** (VVD):

De heer Pechtold is toch een beetje de Mart Smeets van de politiek. Hij heeft zo veel liefde voor zijn onderwerp dat hij niet meer kritisch durft te zijn. Ik denk dat wij juist wel kritisch moeten zijn op Europa en op wat Europa ons brengt. Daarom zullen wij in een politiek debat in dit huis moeten bekijken of die lijst met 54 punten het nu werkelijk is. Wij willen daar een aantal zaken aan toevoegen, want wij kijken ook graag verder, bijvoorbeeld naar mogelijke verdragswijzigingen in de toekomst. Op sommige beleidsterreinen heeft de EU volgens ons geen toegevoegde waarde of slechts een zeer beperkte waarde. Ik doel dan op artikel 165 over sport, artikel 166 over cultuur en artikel 167 over onderwijs en gezondheidszorg. Wat ons betreft gaat het in de toekomst om meer, dus om hele beleidsterreinen. Op dit moment missen wij nog een aantal zaken op het lijstje, zoals de tweede pijler van het gemeenschappelijke landbouwbeleid. Mijnheer Pechtold, doet u mee in dat debat? Volgens mij wordt het lijstje daar namelijk alleen maar sterker van.

De heer **Pechtold** (D66):

Ieder debat daarover steun ik. De VVD heeft alleen heel zwaar aangegeven. De VVD zou met allerlei lijsten komen. De oppositie zei toen dat wij de lijst dan voor de zomer moesten behandelen en dat wij ervoor moesten zorgen dat het kabinet met een goede lijst komt. Ik hoor nu allerlei losse flodders, maar wij moeten het nu weer doen met dat sneue lijstje van minister Timmermans. Ik vraag daarom aan de Johan Derksen, aan de mopperaar, de klager, degene die wegloopt van de tafel maar toch elke keer weer gaat zitten — want het schijnt goed te verdienen — om boter bij de vis. Ik vraag niet alleen om olijfolie, maar om boter bij de vis. Wat staat nou op die knallende lijst waarvan de VVD zegt: Europa in je hok, dat willen wij niet meer en dat gaan wij aanpakken!

De heer **Verheijen** (VVD):

De heer Pechtold wil boter bij de vis. Volgens mij is dit een van de laatste zaken waar de EU nog geen richtlijn over

heeft aangenomen. Ik kijk naar de lijst van 54 punten. Die is zeer waardevol. Ik zie voorafgaand daaraan negen principes, uitgangspunten. Straks moeten wij in het debat ook over de uitgangspunten spreken, want volgens mij geven die ons heel veel houvast. Wij moeten dit ook doen om aan de mensen uit te leggen waar wij mee bezig zijn, omdat die zich afvragen of wij het nog in de hand hebben in Brussel. De heer Pechtold kan elk voorbeeld wel afdoen als klein bier, maar ik adviseer hem om eens naar een ondernemer of een bedrijf te gaan. Dan hoort hij wat daar leeft. Heel veel zaken die de heer Pechtold opnoemt, blijken daar geen klein bier te zijn, maar belangrijk.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Wat ik niet goed kan rijmen is dat de heer Verheijen ontzettend blij is met de lijst van het kabinet, maar dat hij even later zelf met een paar nog vage, embryonale voorstellen komt die aantonen dat het lijstje van het kabinet echt 54 waardeloze, kleine voorstelletjes behelst die helemaal geen serieus voorstel kunnen zijn om bevoegdheden terug te halen. Wat is het nou? Is deze lijst van het kabinet goed? Steunt de heer Verheijen die? Of zegt de heer Verheijen samen met anderen dat er een veel fundamenteelere discussie moet worden gevoerd?

De heer Verheijen (VVD):

Tussen de heer Buma en mij dreigt vandaag een gebrek aan onenigheid te ontstaan. Volgens mij zijn wij het eens over de beweging die wij moeten maken. De beweging die het kabinet nu inzet, de lijst die er nu ligt, is historisch. Het lijstje van de heer Buma — dat had hij destijds heel snel klaar — bevatte tien of twaalf punten. Op de lijst van het kabinet staan nu 54 punten. Wij hebben straks nog een aantal aanvullingen. Wij willen een stap verdergaan, zodat er bij een verdragwijziging ook een aantal grote beleidsterreinen wordt meegenomen. Het kabinet heeft daar nu niet naar gekeken. Laten wij in het debat niet tegenover elkaar gaan staan, want dit lijstje wordt in dat debat alleen maar sterker. Dus ja, ik steun de principes van het kabinet. Ik steun de lijst op hoofdpunten. Ik zie uit naar de uitwerking, maar ik heb ook nog een aantal aanvullingen.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

De heer Verheijen is heel juichend over die 54 punten, maar kan hij mij dan ook uitleggen welke bevoegdheden er onder punt 2 worden teruggehaald? Bij punt 2 staat: het kabinet is kritisch over de verhoging van de salarissen in Brussel.

De heer Verheijen (VVD):

De heer Buma heeft gelijk dat de lijst allerlei soorten voorstellen bevat. Er zitten voorstellen tussen voor minder bemoeienis, maar ook voorstellen om te stoppen met richtlijnen en voorstellen om te voorkomen dat bepaalde zaken in Brussel plaatsvinden. Preventie is zeker belangrijk, maar over alle drie die zaken zullen we het met elkaar moeten hebben. De heer Buma komt straks vast zelf ook met moties en concrete voorstellen om het lijstje uit te breiden. Ik kijk daarnaar uit. Verder ga ik natuurlijk volgen hoe het kabinet het gaat uitvoeren.

De heer Klaver (GroenLinks):

De heer Verheijen nam grote woorden in de mond, want volgens hem is het een historisch lijstje. Wat is er nu zo historisch aan punt 24 "EU-programma voor schoolmelk en schoolfruit" of de richtlijn omgevingslawaaï?

De heer Verheijen (VVD):

Het is heel aardig dat iedereen met het voorbeeld van schoolmelk en schoolfruit komt. Blijkbaar is het een aansprekend voorbeeld om de lijst mee te ridiculiseren, maar dat laat onverlet dat er ook heel veel waardevolle voorstellen op staan. Wat is er historisch aan? Historisch is de beweging die hiermee wordt ingezet: voor het eerst in 60 jaar gaan er niet alleen nieuwe taken van hier naar Brussel en komen er niet alleen verordeningen en richtlijnen uit Brussel, maar gaan we ook kritisch kijken of alles wat we in de afgelopen 60 jaar verzameld hebben nog wel actueel is. Het gaat dan immers om richtlijnen die opgesteld zijn toen we nog maar met zes of vijftien landen de EU vormden. Is met andere woorden de verscheidenheid inmiddels niet zo groot dat de kracht van Europa veel beter tot zijn recht zou komen als we meer nationaal doen?

De heer Klaver (GroenLinks):

Ik kan dat hele lijstje wel opnoemen om het te ridiculiseren, want het loopt van breedband tot zwangerschapsverlof. Mijn echte punt is dat het kabinet werkt aan verdere economische integratie binnen de Europese Unie. Een bankenunie is echt een ongekennd ingrijpende ontwikkeling! Tegelijkertijd wordt hier echter de suggestie gewekt dat het kabinet en de coalitie met dit soort voorstelletjes macht en soevereiniteit terughalen uit Brussel. Hier wordt toch zeker gewoon een leugen verteld aan de kiezer? Dit is toch zeker niet waar?

De heer Verheijen (VVD):

Ik ben dat niet met de heer Klaver eens. Hij kan zijn kritiek heel verbeteren naar voren brengen, maar dat laat onverlet dat het een heel belangrijke beweging is. We bekijken toch zeker ook welke taken de rijksoverheid niet meer zou moeten doen en welke taken beter door de gemeenten en de provincies kunnen worden uitgevoerd? Dat moeten we ook met Europa doen en blijven doen. Preventie is voor de toekomst heel belangrijk en daar zullen we dan ook als parlement bovenop moeten zitten.

De heer Madlener (PVV):

De VVD valt keer op keer zwaar door de mand als het over Europa gaat. U komt met kritische verhalen. U wilt de rechtse kritische stemmer trekken, maar u gaat vervolgens links eurofiel beleid uitvoeren. Ook uw collega's in het Europees parlement doen dat. De heer Klaver stipte zojuist terecht aan dat die richtlijn voor kledingmaten uit de koker van de VVD komt. U verkondigt praatjes en u liegt het Nederlandse publiek voor! Dat moge duidelijk zijn.

Er staan nog meer zaken op de agenda. Uw premier reist straks naar Brussel om over een aantal zaken afspraken te maken. Ik zal daarover nog moties indienen. Zo zullen er afspraken worden gemaakt over het niet voortzetten van de onderhandelingen met Turkije en de toetreding van Letland tot de eurozone. Verder mag Servië natuurlijk geen

kandidaat-lid worden en mag het ESM natuurlijk geen failliete banken financieren. Bij welke van die vier punten kan ik op de steun van de VVD rekenen?

De heer **Verheijen** (VVD):

Ik wacht uw bijdrage en uw concrete moties af. Wij zitten er bij deze vier punten gewoon anders in dan de PVV.

De heer **Madlener** (PVV):

Dat is helder! De VVD komt met een kritisch verhaal naar een debat waar vier grote thema's op de agenda staan. Al die thema's gaan over meer Europa. Er wordt zelfs gesproken over de toetreding van Turkije tot de Europese Unie en de uitbreiding van de eurozone. U doet altijd of u de grote criticaster van de EU bent, maar bij deze vier belangrijke punten stuurt u uw premier naar Brussel met de opdracht "teken maar bij het kruisje". Zo gaat het keer op keer. U bent nu ontmaskerd en ik ben daar blij om, want de Nederlandse bevolking moet weten dat een stem op de VVD een stem is voor meer in plaats van voor minder Europa.

De heer **Verheijen** (VVD):

Wij kijken heel pragmatisch naar Europa en gaan na wat in het Nederlandse belang is. Ik ga graag het debat met u aan over directe bankensteun uit het ESM. Wij vinden dat dit heel zorgvuldig moet gebeuren en alleen als laatste redmiddel. Ik denk dat dat in ons belang is en ik ga de discussie daarover graag met u aan. Het gaat namelijk uiteindelijk niet over meer of minder Europa, maar over het Nederlandse belang.

Voorzitter. Ik was gebleven bij de subsidiariteitsexercitie. In het debat daarover in het najaar zullen wij komen met een aantal aanvullende zaken. Ik maak daarover twee laatste opmerkingen. Ten eerste: preventie is belangrijk, zoals ik zojuist heb aangegeven. Ten tweede: uiteindelijk zal dat niet kunnen met 28 Commissarissen; dat hebben wij hier al eerder gedeeld. Wij zullen in de toekomst moeten kijken naar een systeem met minder Commissarissen. Alleen dat zal de diarree aan mededelingen, verordeningen en richtlijnen kunnen stoppen.

Ik ga over tot het thema bankenunie. Oorzaken van de huidige landen- en eurocrisis zijn er te over. Een van deze diverse oorzaken is de dodelijke verstremming tussen landen en banken. Een zorgvuldig ingevulde bankenunie is een van de mogelijke oplossingen daarvoor. Dit is echter niet zonder risico, dat beseffen wij ook. Daarom kunnen wij niet voorzichtig genoeg zijn. Het niet realiseren van een bankenunie houdt naar onze mening evenwel grote risico's in voor Europa. Echter, beter geen bankenunie dan een slecht ingevoerde. Daarom is de VVD al vanaf het begin heel kritisch op de wijze waarop deze wordt ingevoerd, en wij steunen de lijn van het kabinet daarin ten volle. Wij vragen het kabinet om deze lijn ook de komende dagen vast te houden wanneer het in Brussel over dit thema gaat.

Vanavond, of nu, zullen de ministers van Financiën hierover verder praten. Bij banken in problemen is het van belang om echt een strikte lijn te volgen, die in alle lidstaten dezelfde is. Deze lijn is: eerst de bail-in van aandeelhouders, obligatiehouders en de grote depositohouders, dan de

landen zelf en als allerlaatste optie een mogelijke rol van het ESM in de directe herkapitalisatie. Wij zijn fel tegen flexibiliteit per land op dat punt. Wij vragen het kabinet om dat op dit moment, vanavond en de komende dagen in Brussel goed te bewaken.

Ik kom toe aan het pact voor groei en banen. Deze week zal de Europese Raad zich onder andere uitspreken over dit pact. Europa moet uiteindelijk weer het pad naar groei hervinden. Wij delen de probleemanalyse van de Europese leiders hierover. Kredieten zijn van levensbelang voor het mkb; dat is een van de onderdelen van dat pact. Om te kunnen ondernemen als mkb'er heb je krediet nodig. Daarom steunen wij de versterkte inzet vanuit de EIB, de Europese Investeringsbank. Wel plaatsen wij een aantal kritische kanttekeningen bij de manier waarop dat gebeurt. Ook hiervoor bestaan er geen wondermiddelen, en gratis geld bestaat niet, zeker niet in Europa.

Ik heb drie punten in dit verband. De EIB wordt gevraagd om op dit moment de leningenportefeuille fors uit te breiden, en dat met name te doen in de programmalanden, veelal Zuid-Europese landen. Ik vraag hierop een reactie van het kabinet. Als wij dergelijke politieke keuzes maken, als wij de EIB dwingen om meer geld uit te lenen in die programmalanden, zijn wij bang dat het een onevenwichtige kredietportefeuille wordt en dat daarmee uiteindelijk de kredietstatus, de triple-A-rating van de EIB, onder druk komt te staan. Wij zijn ook bang dat het niet rechtvaardig is en niet te verkopen aan ons mkb, dat ook zit te smachten naar krediet, om er nu op te sturen dat de extra funding vanuit alle landen met name in de programmalanden wordt ingezet. Graag krijg ik een reactie van het kabinet op dit punt. Wij moeten ons er ook van bewust zijn dat de EIB nu al meer risico neemt dan voorheen. Die investeringsbank is uiteindelijk geen politiek speeltje. Wij moeten de EIB niet vragen om te doen wat wij andere banken nu juist verbieden, namelijk onevenwichtige risico's te nemen en daarop politieke sturing te zetten.

Daarnaast stel ik een vraag over het beleidsmandaat van de Europese Investeringsbank. Deze wordt via zijn aanwijzingen eigenlijk gedwongen om circa 10% van zijn leningen, zijn kredietportefeuille, aan te houden in landen buiten de Europese Unie. Als ik kijk naar welke landen dat zijn en als ik kijk naar de kredietbehoefte in Europa, komt bij mij de vraag aan het kabinet op of dat nog van deze tijd is, of het nog zinvol is, en of wij niet moeten bekijken of wij dat beleidsmandaat moeten aanpassen om ervoor te zorgen dat de EIB zijn volledige leningenportefeuille kan beperken tot landen in de EU.

Ten slotte moeten wij beseffen dat ook het pact voor groei en banen, het verstrekken van meer kredieten, weliswaar zinvol is, maar uiteindelijk slechts een van de middelen vormt. Uiteindelijk is het allerbelangrijkst dat Europa hervormt, dat het Europese investeringsklimaat wordt verbeterd en dat — ik zeg het hier heel vaak — uiteindelijk de interne markt en de handel met andere wereldblokken hoog op de agenda staan en dat de beschermde beroepen op de dienstenmarkt verdwijnen. Dat is de prioriteit. Zo helpen wij Europa weer uit de crisis. Daar zetten wij ons, samen met het kabinet, graag voor in.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie):

Ik miste het blokje Letland, waarover de heer Verheijen kort iets heeft gezegd in een interruptie. Wij zaten vorige week of twee weken geleden in een AO Ecofin. De VVD stelde toen buitengewoon kritische vragen in verband met het punt of Letland op dit moment zou moeten toetreden tot de eurozone, met dezelfde argumenten als die ik zojuist noemde. Die argumenten hadden wij niet zelf verzonnen maar hadden wij van de Europese Centrale Bank, het convergentieverlag. Wat is er in anderhalve week gebeurd dat de VVD nu opeens, zelfs zonder het onderwerp te noemen, helemaal akkoord gaat met de toetreding van Letland tot de eurozone?

De heer **Verheijen** (VVD):

Wij steunen het opheffen van de derogatie voor de euro voor Letland. Wij hebben de formele criteria bekeken die aan de orde zijn gekomen: prijsstabiliteit, wisselkoersstabiliteit, langetermijnrentes en houdbare overheidsfinanciën. Letland voldoet gewoon aan die criteria. De VVD stelde tijdens het AO in kwestie een aantal kritische vragen over de structuur van de economie, de hervormingen die in Letland plaatsvinden, de structuur van de financiële sector, witwasrichtlijnen en dergelijke. Letland heeft daar middels een letter of commitment op gereageerd. Als reactie daarop is een brief ontvangen. Dat heeft ons het vertrouwen gegeven dat Letland een waardevolle donateur is voor onze fondsen en ook een bijdrage kan leveren aan de eurozone. Letland is er klaar voor en daarom zijn wij het eens met de conclusie.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie):

Als ik een slager vraag hoe zijn vlees is, zal hij zeggen dat dit goed is. Met andere woorden, Letland kan wel zeggen dat het allemaal goed komt, maar ik hecht wat meer waarde aan een onafhankelijk instituut als de ECB. De ECB heeft geconstateerd dat juist de duurzame economische situatie in Letland zeer fragiel is. Er zijn veel risico's en er zijn veel Russische spaartegoeden in Letland ondergebracht. We weten hoe het met Cyprus is afgelopen. Dan kunnen we op dit moment wel heel formeel zeggen dat Letland aan de criteria voldoet, maar de vraag is of Letland straks niet weer in de ellende terechtkomt. Is de heer Verheijen het met mij eens dat wij een heel groot risico lopen? Als wij nu wel puur formeel aan de criteria vasthouden, maken wij een recept voor problemen in de toekomst.

De heer **Verheijen** (VVD):

Rechts onder de streep heeft de ECB kritische kanttekeningen geplaatst en aandachtspunten geformuleerd. De ECB bestrijdt echter niet dat Letland er klaar voor is. Voor zeer veel van de criteria staat Letland er beter voor dan veel van de huidige EU-lidstaten die deelnemen aan de euro. Witwassen moet natuurlijk worden aangepakt. We hebben namelijk met Cyprus gezien waartoe dat kan leiden. De blauwdruk voorkomt overigens dat wij dit op ons bordje krijgen; dat is dus een oplossing. De aanbevelingen uit het Moneyval-rapport moeten geïmplementeerd worden en daar zullen wij op toezien. Alles overziend zijn wij ervan overtuigd dat Letland ruimschoots aan de criteria voldoet.

De heer **Madlener** (PVV):

Italië en Griekenland voldeden ooit ook aan de criteria. Het bleek echter een totaal wassen neus te zijn. Is mijn collega van de VVD, de heer Verheijen, ervan op de hoogte dat Letland drie jaar geleden nog een tekort had van 8,1% en formeel nog steeds in een buitensporigtekortprocedure zit? Is mijn collega ervan op de hoogte dat Letland 12,8% werkloosheid heeft? Is de heer Verheijen van de VVD ervan op de hoogte dat de handelsbalans van Letland nog nooit positief is geweest? Weet hij dat het inkomen per hoofd van de bevolking in Letland 25% lager is dan in Griekenland en dat het de junkstatus heeft, vergelijkbaar met Panama en Peru? Weet hij dat de banken in Letland zijn behangen met Russisch maffiageld, namelijk voor 49%? Is hij daarvan op de hoogte?

De heer **Verheijen** (VVD):

Ik zou nu ja of nee kunnen zeggen, maar ik denk dat de heer Madlener een uitgebreider antwoord wil. Natuurlijk kijken wij kritisch naar elk land. Wij kijken naar heel veel factoren, niet alleen naar de factoren die de heer Madlener opnoemt. De problemen zijn inmiddels voor een deel opgelost. Zo komt Letland uit de buitensporigtekortprocedure. Volgens heel veel andere parameters doet Letland het beter, veel beter, dan veel andere eurolanden. Letland doet het in sommige opzichten ook beter dan Nederland. Oost-Europese landen hebben voor EU-toetreding forse hervormingen moeten doorvoeren waar ze in Zuid-Europa jaloers op kunnen zijn. Ook qua staatsschuld staan zij er een stuk beter voor. Daarom denk ik dat Letland rijp is voor toetreding. Wij moeten daarna natuurlijk nooit onze ogen sluiten en de situatie in de gaten houden, net als bij elk Euroland, maar wat ons betreft is Letland welkom.

De heer **Madlener** (PVV):

Dit lijkt sterk op de toetreding van Italië en Griekenland. Toen was er ook sprake van windowdressing. Met creatief boekhouden heeft men een paar cijfers tevoorschijn getoerd en nu lijkt hetzelfde te gaan gebeuren. Ik begrijp dat mijn collega van de VVD ervan op de hoogte is. Ik vind het onbegrijpelijk dat de VVD hiermee akkoord kan gaan, maar goed, kennelijk doet die dat toch.

De **voorzitter**:

Ik zie dat de heer Verheijen klaar is met zijn betoog. Dan is het woord aan de heer Pechtold van D66.

De heer **Pechtold** (D66):

Voorzitter. Vijf keer eerder ging de premier naar Brussel als voorman van dit kabinet, en nu gaat hij voor de laatste keer dit seizoen. Op de agenda staan de aanbevelingen van Rehn. Wat gaat Nederland daarover zeggen? Rehn was twee weken geleden hier en had toen een heldere opdracht: zes miljard bezuinigen, niet bezuinigen op onderwijs en kennis én eerder hervormen. Een boodschap van de man wiens functie door dit kabinet in het leven is geroepen. Een kans om eerder te hervormen, om te doen waar we al de hele dag over praten. Maar wat gaat de premier nu in Brussel zeggen? Dat Rehn tegenstrijdig is en dat het kabinet de 6 miljard wél doet maar de hervormingen niet versnelt. "De Raad zal de landenaanbevelingen bekrachtigen" luidt

de eerste zin van de geannoteerde agenda. Wat betekent dat concreet? Dat Nederland inderdaad extra kijkt naar een solide begroting, arbeidsmarkt, woningmarkt en pensioenstelsel? Of gaan we dat niet doen?

Ik kom op de Europese begroting van 960 miljard. Er is geen deal. Wat nu? Gaan we nog in op de eisen van het Europees parlement? Als we nu geen deal krijgen, kan er volgende week niet worden gestemd. En daarna is Europa in reces. Hoe stellen we dan de begroting vast? Als het technisch niet lukt voor 2014, staat onze korting van 1 miljard dan ook op de tocht?

Dan kom ik nu toe aan het paradepaardje van het kabinet. De VVD wilde er zelfs drie keer over debatteren. Ik doel op de bevoegdhedenlijst, de lijst die alle andere lijsten overbodig zou maken, de lijst der lijsten. "We gaan beleidsterreinen terughalen uit Brussel" was de stoere Europazijn in het regeerakkoord. Minder macht in Brussel, meer macht in Den Haag. Toen de Britse premier Cameron in januari zijn langverwachte Europaspeech gaf, volgde Rutte onmiddellijk. "Wat wij nu willen", zei de premier in februari, "is dat alle departementen fundamenteel gaan kijken naar hun eigen relatie met Europa". En toen begon het wachten, een halfjaar lang. Een halfjaar lang zijn ambtenaren aan het werk geweest. Een halfjaar lang zijn ambtenaren met de vlooiengkam door de Haagse burelen gegaan. Geen deur bleef gesloten, geen bureaula werd ongemoeid gelaten: een fundamentele zoektocht naar overbodige wetten, regels en richtlijnen. Nederland zou dit als eerste in kaart brengen. Nederland zou de discussie aanjagen in Europa. U begrijpt het, voorzitter, torenhoge verwachtingen!

En toen kwam afgelopen vrijdag de lijst, die een einde ging maken aan vaagheid, uitstel en mist. Wat lazen we: 20 pagina's nederlaag, 54 punten nat gaan. Op de allereerste pagina — let wel, de allereerste pagina — zegt het kabinet-Rutte II dat het toch geen macht zal terughalen, geen opt-outs zal doen en geen verdrag zal wijzigen. Niets over wat Europa wel en niet moet, de lijst gaat vooral over dingen die de Commissie misschien zou kunnen willen gaan doen en waar het kabinet in dat geval geen voorstander van is. Wat een verlies na al die woorden. Een verlies voor het kabinet, maar ook — nog veel erger — een verlies voor het debat.

De fractie van D66 voert wel graag de fundamentele discussie. Zij had het mooi gevonden als het beste kabinet sinds de oorlog een echte lijst had. Mijn VVD-collega Zijlstra zei dat mensenrechten geen taak voor de Europese Unie zijn. Hij sprak over euthanasie, abortus en het homohuwelijk. Dat lees ik allemaal niet terug. Die fundamentele discussie ontbreekt. Ik lees over Brusselse salarissen waarop zal worden ingezet en directe belastingen waarover Europa in beginsel geen initiatieven dient te nemen. Ik lees dat Nederland bij de richtlijn Betaalrekeningen zal aandringen op ... Nou, nou, nou! Het kabinet vult het papier met het pan-Europese bossenverdrag en met de veelgeprezen restaurantlijfoliebevoegdheid. Waar is trouwens het lijstje van de Commissie zelf? Dat had het kabinet toch ook gevraagd? Wanneer verwacht het daarop een antwoord?

De heer **Verheijen** (VVD):

De heer Pechtold gaat uitgebreid in op de lijst van het kabinet. Dat is fijn. Hij zegt ook dat het debat goed is en dat

we deze lijn goed moeten bespreken. Komt hij zelf met een lijstje?

De heer **Pechtold** (D66):

Ik vind het debat goed als een partij iets agendeert en het dan ook uitwerkt. Waar Zijlstra mee kwam, dat had voor mij niet gehoeven. D66 wil heel kritisch kijken naar de zaken die nu voorliggen. Zij is er helemaal niet zo huiverig voor om te kijken of we de discussie over bijvoorbeeld de belastingen en het Europese leger nu volwassen moeten aangaan. Dat schraplijstje van kleine dingen hoeven we niet verder belachelijk te maken dan de VVD het al heeft gemaakt. Dat vind ik prima. Regel dat, doe dat! Maar het gevaar van Cameron en van het gemak waarmee ook Timmermans, minister Timmermans, excellentie Timmermans ...

De **voorzitter**:

De minister van Buitenlandse Zaken.

De heer **Pechtold** (D66):

... de minister van Buitenlandse Zaken, excellentie Timmermans, erachteraan is gehold — van Rutte had ik het wel verwacht — maakt dat mensen denken dat het fout is met Europa. Er moet minder gedaan worden en dingen moeten worden teruggehaald. Het PVV-vak, dat altijd in de nek van de heer Verheijen hijgt, denkt dat het wat kan binnenhalen. De PVV komt vandaag ook weer met Letland en Turkije. De vorige week was het Kroatië. De heer Verheijen moet elke keer zeggen dat hij wel blaft als de PVV, maar niet bijt.

De heer **Verheijen** (VVD):

Ik krijg geen antwoord, maar dat zijn wij gewend van de heer Pechtold. Het wordt meteen een jij-bak. Als hij het debat waardevol vindt en een antwoord wil hebben op dat onbehagen in Nederland, komt hij dan zelf met een visie of een lijstje met uitgangspunten ter voorbereiding daarop? Hij vraagt het kabinet wel 87 keer per week om een visie. Of vindt hij echt alles goed wat Europa doet en is hij nu echt de trouwste cheerleader van de fanclub van Brussel?

De heer **Pechtold** (D66):

Ik ben erg visueel ingesteld en herken mij hierin dus in het geheel niet, maar ik ga natuurlijk het debat met u, mijnheer Verheijen, serieus aan. Daarom ben ik blij dat we deze en volgende week debatteren en dat er na de zomer een groter debat is. Ik beloof u dat we ons er volledig op voorbereiden. D66 heeft echter geen debat voor de bühne geëntameerd, waarin teleurstelling ingebakken ligt. Dat probleem hebben we nu en ik zal het zonder jij-bakken doen. Ik vind het de verantwoordelijkheid die u en ik samen hebben. Populisten die roepen dat het allemaal anders kan en dat het verdienmodel gewoon hetzelfde blijft, moeten wij inderdaad weerspreken. Wij moeten dus niet suggereren dat Europa op heel veel terreinen afgebroken kan worden, terwijl ook u de premier en de minister van Buitenlandse Zaken ondertussen op pad stuurt om Europa verder te integreren. Daar wil D66 graag naar kijken.

De lijst wijkt nu volledig af van de kern. Waarheen wil dit kabinet met Europa? Het kabinet zegt dat alles goed is waar

Europa mee bezig is. De beleidsterreinen zijn prima. Ik lees dat het alleen nog om de taakverdeling gaat. Verder is Europa al af. Het is perfect. Dat is dus het compromis tussen VVD en PvdA. Geen grammetje eraf voor de PvdA, geen grammetje erbij voor de VVD. Status quo: stilstand.

We hoeven niet te kijken naar de fundering van het huis. We hoeven ons niet af te vragen of de balken het nog houden. We maken ons geen zorgen over het lekkende dak. Nee, we kijken alleen nog maar naar de kleuren van de muur en of er genoeg emmertjes staan om het water op te vangen. Zo niet, dan zetten we er nieuwe emmertjes bij.

Mijn fractie wordt vaak eurofiel genoemd en wij houden inderdaad van Europa, maar geen partij is zo kritisch op de Europese Unie als D66. Wij willen namelijk verdergaand democratiseren. Wat ons betreft stopt Europa met, mijnheer Verheijen, ...

De voorzitter:

Nu ga ik er iets van zeggen. Ik vind het fijn als u in het debat via de voorzitter spreekt, zoals we hebben afgesproken in het Reglement van Orde.

De heer Pechtold (D66):

U hoeft het niet tegen de heer Verheijen te zeggen, maar ik zeg het via u tegen de heer Verheijen: stop met Europa en de landbouwsubsidies. Wat ons betreft gaan we wel kijken naar het Europese leger, naar de Europese criminaliteitsbestrijding en naar de Europese klimaatpakket. Als het met Europa moet, moeten we het ook echt Europees doen.

Ik rond af. Ons begrotingstekort is zorgwekkend, evenals onze staatsschuld. Het vertrouwen in het kabinet is laag. Het vertrouwen in Europa ook. De urgentie bij het kabinet om in actie te komen, ontbreekt. Ik zeg nogmaals, net als vanochtend: ga regeren!

De heer Bisschop (SGP):

Voorzitter. Ik wil het over twee onderwerpen hebben: subsidiariteit en de uitbreiding van de Europese Unie. Het kabinet heeft een lijstje geproduceerd met punten die van de Europese agenda af kunnen. Uit tienduizenden pagina's Europese wetgeving, zijn maar liefst 54 voorstellen geselecteerd, inclusief de reeds genoemde voorstellen over kanetjes olijfolie en pakjes schoolmelk. Over het terughalen van beleidsterreinen gesproken, wat in het regeerakkoord wordt genoemd ... Wij hebben behoefte aan — ik voeg mij graag bij de collega's die dit zo verwoord hebben — een fundamentele discussie over de taken van de EU. Ooit werden de EGKS, de EEG en Euratom opgericht door en ten dienste van de Europese staten. Nu ontstaat vaak het gevoel dat de Europese staten ten dienste staan van de Europese Unie. Niet voor niets wordt Europa zonder blikken of blozen als een vierde bestuurslaag beschouwd, maar willen wij inderdaad dat Brussel bepaalt of en, zo ja, waar onze koeien in de wei staan? Willen wij dat Brussel bepaalt dat wij Europese studenten in Warschau betalen omdat hun ouders in Nederland werken? Willen wij dat Europa ons buitenland- en defensiebeleid bepaalt? Dat zijn serieuze vragen. Daartoe moet het kabinet een serieuze visie presenteren. Dat is iets anders dan het voorliggende lijstje.

De SGP voorspelt dat wij er met dit foplijstje van het kabinet — ik zeg het met enige schroom — niet komen. Het is het gesprek over het patroon en de kleur van de vitrage, terwijl het pand kraakt in al zijn voegen en aan alle kanten gestut moet worden. De SGP bepleit een effectievere weg. Laten wij ervoor gaan dat de EU elk jaar structureel 5% van het budget inlevert. Dat is nog iets anders dan de ophef over de vermindering van 6% in de begroting voor het komende jaar, want dat is een incidentele vermindering, terwijl ik spreek over een structurele korting op de begroting, wat neerkomt op een bedrag van ongeveer 150 miljard. Als wij dat structureel doorvoeren, zal er als vanzelf een behoefte ontstaan om echt naar prioriteiten te kijken. Op die manier komen vanzelf de kerntaken bovendien.

De heer Pechtold (D66):

De woordvoerder van de SGP realiseert zich dat die vermindering voor bijna de helft bij landbouw neerslaat?

De heer Bisschop (SGP):

Nee, wij moeten ook de discussie voeren over de plekken waar de vermindering naartoe gaat. De vermindering wordt niet per definitie volledig bij die sector neergelegd.

De heer Pechtold (D66):

Als wij er ieder jaar 5% afhalen, gaat het heel snel. Ik zie de minister van Buitenlandse Zaken al bedenkelijk kijken als hij hoort in welk tempo dat gaat. 40% van de Europese begroting bestaat uit landbouwsubsidies. Wat de SGP hier nu zegt, vind ik nieuws. Er kan natuurlijk nog een beetje geschoven worden, maar sowieso zullen er dan miljarden per jaar van landbouw afgaan. Dat is nieuws. In elk geval zal ik de heer Bisschop steunen als hij de landbouw wil aanpakken, maar ik weet niet of wij dat moeten doen met minder geld. Daar moeten wij nog maar eens een boom over opzetten.

De heer Bisschop (SGP):

De 5% waarover ik het heb, zal ongeveer 130 miljard opleveren. Misschien heb ik de indruk gewekt dat het gaat om een cumulatief percentage, waarbij er elk jaar 5% bij komt, maar het gaat mij om 5% die wij op jaarbasis kunnen korten. Ik ben ervan overtuigd dat er dan een heel ander Europa zal ontstaan. De SGP is ervan overtuigd dat wij het op dat moment werkelijk kunnen hebben over de toegevoegde waarde van Europa ten opzichte van hetgeen de nationale staten kunnen verrichten. Dan hebben wij het echt over subsidiariteit.

Ik ga dit verder niet uitvoerig uitwerken. Voor ons was het enigszins schrijnend om te horen dat het kabinet consequent redelijk positief spreekt over de Europese bankenunie, terwijl die juist een enorme ingreep in de financiële Europese structuur zal betekenen. Daarnaast komt het kabinet, in het kader van een bezinning op de taken die Europa moet verrichten, met een lijstje met 54 voorstellen. Dat schrijnt. Dat is niet de wijze waarop wij de discussie over Europa willen voeren.

Het tweede aspect betreft de uitbreiding van de Europese Unie. Het kabinet staat positief tegenover de toetreding van Letland tot de eurozone. De SGP deelt dit standpunt niet. Wij vrezen, ik zeg het maar onverbloemd, een herhaling

van Griekse en Cypriotische taferelen. Ook het convergentieverslag van de ECB geeft daar wel degelijk aanleiding toe. De slotsom mag dan gematigd positief zijn, maar voor wie leest wat eronder ligt, is duidelijk dat de verdien capaciteit van Letland op de langere termijn uiterst wankel is met grote risico's. Ik hoef dat niet te herhalen. Collega Schouten heeft er een keurig exposé over gegeven.

Als je je eigen huis op allerlei wijzen aan het opvijzelen, aan het stutten bent, is het niet verstandig om tegelijkertijd een extra opbouw te plaatsen, zeker niet als je er niet van overtuigd bent dat de kwaliteit van die opbouw toereikend is.

Er kwam vandaag een tweetje langs die ik u niet wil onthouden; misschien hebt u het al gezien. "Wie gaat op de Letten letten, als de Letten niet opletten?" Hiermee wordt treffend samengevat wat ons boven het hoofd hangt: de vraagtekens die bij toetreding van Letland tot de eurozone geplaatst kunnen worden.

Ik wil nog iets zeggen over het toetredingstraject van Turkije, althans de onderhandelingen daarover. Daar hebben wij bezwaren tegen. Wij hebben er diverse keren onze motieven voor genoemd; die zal ik niet herhalen.

Een ander punt betreft de toetreding van een aantal landen die nog in de pijp lijn zitten. Laten wij ook daarvoor een terughoudende opstelling kiezen, in elk geval door dat soort landen niet te verplichten deel te nemen aan de euro. De problemen met die munt zijn zo groot dat wij ons geen nieuwe problemen erbij kunnen permitteren. Laten wij ze ook niet verplichten tot openstelling van de arbeidsmarkt. Wij zien wat de effecten zijn van openstelling van de arbeidsmarkt voor de Europese burgers uit Midden- en Oost-Europa en ook met welke problemen wij daarbij te maken krijgen.

Ik rond af. Als dit politiek haalbaar is, moet er dan niet eerder voor partnerschap dan voor deelname aan de EU worden gekozen? In die lijn zouden wij de verdere ontwikkeling van Europa en de Europese Unie willen zien.

De heer **Madlener** (PVV):

Voorzitter. Europa heeft veel beloofd, maar ellende gegeven. De Lissabonstrategie: Europa zou de meest dynamische en concurrerende kenniseconomie van de wereld worden met een arbeidsparticipatie van 70% en een economische groei met 3%. Dat is ons in het vooruitzicht gesteld zonder referendum, maar met een sluipende, steeds verdergaande europeanisering van Nederland. De euro, nog zo'n mooie belofte: de gulden hadden wij helemaal niet meer nodig; die euro zou ons welvaart en voorspoed brengen.

Maar anno 2013 sta ik hier als vertegenwoordiger van mensen die op de PVV hebben gestemd. Dat zijn mensen met gezond verstand, mensen die trots zijn op Nederland en die Nederland niet willen verkwanselen. Ik vertegenwoordig een groeiende groep mensen die weten dat Pim Fortuyn gelijk had, dat zilloze Europese politiek zal leiden tot een ondemocratische, bureaucratische, corrupte bende. Op de rokende puinhopen van Europa anno nu, met armoede, werkloosheid, rondtrekkende criminaliteit en corruptie, mag ik de agenda van de zoveelste Europese top bespreken, met

dezelfde politieke partijen die Nederland hebben verkwanseld en nog steeds verkwanselen aan de valse beloftes van een Europese heilstaat.

Wat staat er op de agenda van de Europese top? Een verdere uitbreiding van de Europese failliete muntunie. Letland wil nu ook de euro invoeren. Ik heb dat net al in een debatje met VVD-collega Verheijen besproken. Letland voldoet misschien op papier aan een paar eisen, maar als je beter kijkt, zie je dat wij hier het nieuwe Cyprus of Griekenland binnenhalen. En de VVD gaat daarmee instemmen. Dat wil de PVV natuurlijk nooit.

Dat is niet alle uitbreidingsellende, want de Europese Unie kan natuurlijk altijd nog corrupter worden. Kroatië wordt per 1 juli lid en krijgt de komende jaren maar liefst 13,7 miljard mee. 13,7 miljard, dat is een flinke injectie in deze corrupte staat. Corruptie moet immers betaald worden. De werkloosheid in Kroatië is 20%. Ook dat kan de werkloosheidsunie natuurlijk goed gebruiken. De VVD blij, de PvdA blij en de Nederlandse burger weer de klos. Totaal absurd. Gisteren werd ook bekend dat met Servië toetredingsonderhandelingen worden geopend. Kom maar bij die corruptieunie. De VVD en de PvdA vinden het allemaal goed.

Maar het kan nog bonter. Zelfs Turkije komt in beeld om de Europese superstaat te verrijken met islam en armoede. Ja, u hoort het goed: Turkije, waar wij weer van hebben gezien dat het totaal niet thuishoort in de Europese Unie. De persvrijheid staat onder druk. Turkije wil blasfemie verbieden, komt met wetgeving daarover. Turkije vindt islamofobie zelfs een misdaad tegen de menselijkheid. Turkije is vijand van Israël en onderhoudt nauwe banden met Hamas. Turkije heeft het seculiere leger in de ban gedaan en zelfs in de gevangenis gegooid. Turkije levert de secretaris-generaal van de Organization of the Islamic Conference (OIC). Het is lid van deze islamitische club, die de mensenrechten aan de sharia laars lapt.

Er zijn vreedzame protesten op het Taksimplein. Wij hebben allemaal gezien wat daar gebeurt. Er zijn 4.000 gewonden. Er is keihard ingegrepen. Aan het water in de waterkanonnen schijnen zelfs chemicaliën te zijn toegevoegd. De persvrijheid is zodanig slecht dat CNN Türk een pinguïndocumentaire uitzond terwijl deze zaken aan de hand waren. Turkije islamiseert steeds verder. Er is een toename van het aantal islamitische scholen. Er worden antisemitische lesboeken verspreid. Een atheïstische pianist zit in de gevangenis, evenals heel veel journalisten. Alcohol wordt aan banden gelegd. De vrouwenrechten staan onder grote druk. Wij mogen natuurlijk nooit op dit moment Turkije belonen met toetredingsonderhandelingen. Ik vind het dan ook echt absurd dat de VVD en de PvdA hiermee instemmen. Ik kom straks nog met een motie op dit punt.

De jeugdwerkloosheid staat ook op de agenda. De Europese Unie heeft er eerst voor gezorgd dat er massawerkloosheid is ontstaan en nu gaat zij er beleid op maken. Het lijkt de PvdA wel: eerst zorgen voor werkloosheid en dan uitkeringen beloven. Werkloosheid is natuurlijk een gigantisch probleem, maar in Nederland hebben wij inmiddels ook te maken met massale werkloosheid. Dit kabinet voert slaafs de bevelen van Brussel uit en dat heeft inmiddels geleid tot een jeugdwerkloosheid in Nederland van bijna 15%. Dat vindt de Europese Commissie echter blijkbaar nog te weinig, want in Spanje is de jeugdwerkloosheid 50%, evenals in Griekenland en een aantal andere Zuid-Europese lidstaten.

Nu heeft men bedacht dat die werklozen uit Zuid-Europa hun heil over de grens moeten zoeken. Ja, u hoort het goed. Die komen natuurlijk naar Nederland en daar krijgen zij ook nog lekker een uitkering. Wat ook op de agenda staat is dat zij ook recht op pensioen hebben als zij in Nederland komen werken. En dat noemt men Europese solidariteit. Dit beleid moeten wij natuurlijk afkeuren. Ik vraag de premier om hier een punt van te maken. Wij hebben geen behoefte aan Europese werklozen. Wij hebben genoeg werklozen en genoeg problemen. Zuid-Europese werklozen moeten dus lekker in Zuid-Europa blijven en die landen moeten hun eigen werkloosheid oplossen.

Ik kom nu op de bankensteun. Als het aan het kabinet ligt, wordt het ESM gebruikt om failliete banken uit heel Europa van nieuw kapitaal te voorzien. Daar zit 40 miljard van ons belastinggeld in. Deze geldstroom zal naar falende banken uit eurolanden gaan. Dat wordt volgend jaar al een feit. Tegelijkertijd wordt in Nederland de hypotheekrenteaftrek afgebroken, wordt het pensioenstelsel overboord gegooid en wordt Nederland platgewalst door een oneindige vloedgolf van belastingverhogingen. Kan de premier straks reageren op dit plan? De VVD rept daar overigens met geen enkel woord over in haar verkiezingsprogramma. In het VVD-programma staat er niets over. Financieel gezien is de bankenunie op lange termijn net zo schadelijk voor de portemonnee van de kiezer als alle maatregelen bij elkaar opgeteld.

Dan het Meerjarig Financieel Kader. Het Europees Parlement is er nog niet uit. Het wil nog meer geld van de lidstaten, nog meer geld om de pensioenen te kunnen betalen van al die Europese zakkenvullers die op hun 55ste met pensioen gaan. Ik heb het over Europarlementariërs die net zo veel verdienen als het hele Roemeense dorp waar ze vandaan komen. Tienduizenden per maand strijken ze op. Dat moet ook stoppen. Wij hebben gisteren nog in een filmpje kunnen zien hoe er gereageerd wordt als je daar kritische vragen over stelt. Ik wil graag dat de premier belooft daar een punt van te maken op de komende Europese top.

De heer **Servaes** (PvdA):

Voorzitter. De verwachtingen waren hooggespannen een halfjaar geleden. De Europese Raad van juni zou de top der toppen moeten worden, waar de degens zouden worden gekruist over de vraag hoe de toekomst van Europa er uit zou moeten zien. Er lag een rapport van Van Rompuy en blueprints van Barroso. Het liep anders, tot teleurstelling van sommigen en opluchting van anderen.

De Partij van de Arbeid vindt dat het debat over de toekomst van Europa gevoerd moet worden. Het is de taak van politici om vergezichten te schetsen en te proberen mensen van onze idealen te overtuigen. De idealen van mijn partij zijn helder. Wij willen een sterker, socialer, groener, toekomstgerichter en democratischer Europa. Dat zijn een aantal kernbegrippen die wij in de aanloop naar de Europese verkiezingen van volgend jaar zullen uitwerken en uitdragen. Mijn partij is er tegelijkertijd van overtuigd dat wij nu moeten doen wat nu nodig is. Wij moeten ons richten op de meest acute problemen en de grootste zorgen van mensen: hun baan, hun toekomst en hun vertrouwen in de stabiliteit, het herstel van de economie en de politiek. Mijn partij is ervan overtuigd dat wij nu concrete stappen moeten zetten om aan die zorgen tegemoet te komen, niet als

alternatief voor vergezichten maar om stap voor stap dichterbij die idealen te komen.

Op de agenda van de top staan twee thema's die boven aan ons prioriteitenlijstje staan: het beteugelen van de financiële sector en de strijd tegen de hoge werkloosheid, vooral onder jongeren. Precies over die concrete thema's heb ik het. Het is van groot belang dat op deze thema's de komende dagen concrete stappen worden gezet.

Ik begin met de financiële sector. Het belang van de bankenunie is voor de PvdA duidelijk.

De heer **Madlener** (PVV):

Op de agenda staat de jeugdwerkloosheid. Ik lees dat afgesproken zal gaan worden dat de mobiliteit van werklozen in Europa moet worden vergroot. Oftewel: er zullen meer werkloze Spanjaarden en Grieken naar Nederland komen. Vindt de heer Servaes dat een goede lijn?

De heer **Servaes** (PvdA):

Met permissie, ik zou dadelijk over jeugdwerkloosheid willen spreken, maar ik kan daar nu alvast kort antwoord op geven. In veel landen is de werkloosheid heel hoog. In ons land neemt die werkloosheid ook toe. Wij moeten dus in eerste instantie binnen onze landsgrenzen bekijken wat er mogelijk is om die mensen aan het werk te helpen. Daar ging eerder vandaag een debat over. Maar er kan in bepaalde sectoren in een land een tekort zijn, ondanks de werkloosheid, en in een ander land een overschot. Wij zien dat bijvoorbeeld tussen Duitsland en Spanje. In Duitsland is er een tekort aan middelbaar geschoold technisch personeel. In Spanje is er een overschot. In dat geval is het heel wel denkbaar dat die mensen geholpen worden om tijdelijk te gaan werken in Duitsland. Dat doet Duitsland nu bilateraal met Spanje. Ik kan mij heel goed voorstellen dat wij dat ook Europees vormgeven.

De heer **Madlener** (PVV):

Dat zou nuttig kunnen zijn in het voorbeeld van de heer Servaes, namelijk als er een tekort is in het ene land en een overschot in het andere, maar de werkelijkheid is heel anders. In Nederland worden mensen uit hun baan geconcurrereerd door goedkope Polen en Spanjaarden, terwijl er ook werklozen in Nederland zijn die dat werk kunnen doen. Mijn vraag is op dat laatste gericht. Vindt de heer Servaes het een goed idee dat Spaanse werklozen straks worden gestimuleerd om naar Nederland te komen om hier werk te doen dat Nederlandse mensen ook kunnen doen in een sector waarin er ook Nederlandse werklozen zijn?

De heer **Servaes** (PvdA):

Ik heb dat programma, en die aanmoediging om mensen op die manier te helpen, precies zo begrepen als ik het net heb uitgelegd. Als er een tekort is in een sector in het ene land en een overschot in die sector in het andere land, dan is het goed om dat in goede banen te leiden. Ik ben blij te horen dat de heer Madlener dat ook vindt. Als het gaat om goedkope krachten uit Polen of andere landen die buiten cao's en in schijnconstructies concurreren, dan ben ik met het kabinet van mening dat we daar hard tegen moeten optreden. Daar ben ik niet voor. Maar als er tekorten zijn in het ene land en overschotten in het andere land die bij

elkaar passen, waarom zouden we die twee dan niet bij elkaar brengen?

De heer **Madlener** (PVV):

Maar zo staat het er niet, zo is het niet afgesproken. Vindt de Partij van de Arbeid het acceptabel dat er straks Spaanse verpleegkundigen in Nederland aan het werk gaan, terwijl Nederlandse verpleegkundigen zonder baan zitten? Vindt de Partij van de Arbeid het acceptabel dat er Griekse vrachtwagenchauffeurs naar Nederland komen, terwijl Nederlandse vrachtwagenchauffeurs werkloos thuis zitten? Vindt u dat acceptabel? Zo nee, wat gaat u daar dan aan doen?

De heer **Servaes** (PvdA):

Volgens mij staat het zo in ieder geval niet in de stukken. Wat mij belangrijk lijkt, is dat er per land een goede analyse wordt gemaakt van waar de tekorten zijn. Als er mensen in het land zelf zijn die die banen kunnen doen, kunnen zij dat vanzelfsprekend doen. Daar is geen enkele hulp van Europa voor nodig, en waarschijnlijk niet eens van de Nederlandse overheid. Maar ik zeg: laten we een goede analyse uitvoeren, zoals Duitsland dat heeft gedaan, dat een bilateraal akkoord met Spanje heeft gesloten, en ze zijn ook bezig met Portugal en Griekenland. Dat lijkt me een heel verstandige, nuchtere aanpak, die de mijne zou zijn.

De **voorzitter**:

Mijnheer Servaes, gaat u verder.

De heer **Servaes** (PvdA):

Ik begon met de banken, dus de financiële sector. Het belang van de bankenunie is voor mijn partij duidelijk. Ten eerste: de financiële sector houdt zich niet aan grenzen. Als banken Europees opereren, moeten regelgeving en toezicht dat ook doen. Ten tweede: omvallende banken mogen niet langer hele landen meeslepen in hun val en daarmee de stabiliteit van de eurozone in zijn geheel in gevaar brengen. Dat zijn harde, maar duidelijke lessen van de crisis. Zal het dan nooit meer misgaan? Nee, ik vrees van niet. We moeten er wel voor zorgen dat de rekening niet keer op keer bij de belastingbetaler komt te liggen. De tijd van de impliciete overheidsgaranties is echt voorbij. Voor falende banken moet de rekening bij private partijen komen te liggen: aandeelhouders, obligatiehouders en zo nodig ook grote spaarders. Noem het een template, noem het de Dijsselbloem-doctrine, maar zorg ervoor dat deze strakke Europese regels voor het afwikkelen van banken er nu komen. Zorg ervoor dat de private sector moet bloeden voordat publieke middelen überhaupt in beeld komen. Zorg ervoor dat de rekening daar gelegd wordt waar de risico's genomen worden.

Er wordt nu, terwijl wij hier spreken, in Brussel onderhandeld over een resolutiemechanisme voor banken. Ik begrijp uit de media dat enkele landen pleiten voor flexibiliteit bij de afwikkeling van die banken. Dat baart mij zorgen. Voor de Partij van de Arbeid mag die flexibiliteit er in ieder geval niet toe leiden dat de bijdrage van de private sector wordt beperkt, terwijl de meerkosten worden afgewenteld op het noodfonds. Wat kan de premier over deze onderhandelin-

gen zeggen? Deelt hij mijn opvatting dat flexibiliteit niet mag leiden tot een extra aanslag op dat noodfonds?

De bankenunie is een belangrijke stap. Je zou het zelfs een historische stap kunnen noemen. We hebben dat eerder vandaag gehoord, maar dit is er volgens mij echt een. Maar daarmee is de Europese financiële sector nog niet gezond. De kredietverlening stagneert door problemen op de balansen: slechte leningen verdrücken de ruimte om kredieten te verstrekken. We weten dit allang, maar een doortastende interventie blijft uit. Ik pleit voor een strenge stresstest en een balansdoorlichting voor alle banken die toetreden tot de bankenunie. Wil de premier dit nogmaals onder de aandacht brengen tijdens de Europese top? Wil hij ook inbrengen dat, als een bank niet slaagt voor die test en er ook niet in slaagt om kapitaal aan te trekken, er duidelijke afspraken moeten gelden over wie onder welke omstandigheden dan de rekening betaalt?

Van de banken, de oorsprong van de crisis, naar de diepe sociale gevolgen die de crisis heeft veroorzaakt. Voor dit onderwerp heb ik al vaak aandacht gevraagd in deze Kamer, en de Adviesraad Internationale Vraagstukken heeft hierover begin deze week een messcherp advies uitgebracht. Volgens die raad is het belangrijk dat er aandacht komt voor de sociale dimensie van Europa. Hij noemt het een noodzakelijke aanvulling op de economische doelen die de EU nastreeft. De AIV stelt ook dat de interne markt niet naar behoren kan functioneren zonder inbedding in een stelsel van geharmoniseerde regels, ook op sociaal terrein. Ik dank de AIV voor dit advies en sluit mij daar volledig bij aan.

Helaas is de discussie in Europa voor een belangrijk deel doorgeschoven naar het najaar, met uitzondering van het thema jeugdwerkloosheid. Het is goed dat dit in ieder geval boven aan de agenda staat en ook volgende week in Berlijn aan de orde zal komen. De zorg om de hoge jeugdwerkloosheid wordt inmiddels breed gedeeld. Gelukkig wordt ook breed erkend dat het een Europees probleem is. Woorden zijn echter niet genoeg. Er moet boter bij de vis. De PvdA heeft een aantal concrete vragen over de aanpak van jeugdwerkloosheid aan het kabinet. De commissie stelt voor om 6 miljard euro van het jongerenwerkgelegenheidsinitiatief vervroegd beschikbaar te stellen. Het doel is om zo snel mogelijk te beginnen met de overeengekomen jeugdgarantie. Zal het kabinet dit voorstel steunen? Welke mogelijkheden ziet het kabinet voor de inzet van de 60 miljard euro aan nieuwe financieringsruimte bij de Europese Investeringsbank? Hoe beoordeelt de regering het plan om garanties te geven op mkb-kredieten? Laat duidelijk zijn dat mijn partij al heel lang pleit voor een prominente rol van de EIB bij de bestrijding van de crisis. Ik hoop dat het kabinet dat nu ook zal steunen.

Tot slot, ik heb tijdens een vorig debat gevraagd met welke voorstellen het kabinet zelf komt in aanloop naar deze top en de bijeenkomst in Berlijn. Ik lees daarvan helaas weinig terug in de geannoteerde agenda. Heeft Nederland überhaupt voorstellen ingebracht? Zo ja, welke? Zo nee, waarom niet bij zo'n belangrijk onderwerp?

Ik kijk naar mijn collega of hij iets wil vragen over dit onderwerp.

De voorzitter:

Ja, hij was weer gaan zitten. Hij twijfelt een beetje, maar nu staat hij er dan toch.

De heer Verheijen (VVD):

Ik ga ietwat terug in het debat naar de opmerking over het AIV-advies. Ik hoor collega Servaes zeggen dat hij het gehele AIV-advies steunt en onderschrijft. Wij hebben vandaag ook een brief gekregen van het kabinet, waarin het zegt dat het geen stappen wil zetten in de richting van harmonisatie op sociaal terrein. Het kabinet geeft aan van mening te zijn dat sociaal beleid en werkgelegenheidsbeleid met name op nationaal niveau dienen te worden vormgegeven. Ten slotte staat in de brief de dramatische zin dat het AIV-advies een waardevolle bijdrage is aan het debat. Wij steunen die brief en de kabinetsinzet van harte. Wij zien niets in een sociaal Europa. Dat is onnodig, onwenselijk en onbetaalbaar. Ik zou graag een appreciatie van de PvdA willen van deze kabinetsbrief.

De heer Servaes (PvdA):

Ik heb hierover eerder gesproken met de heer Verheijen in dit huis. Ik heb toen betoogd dat het een heel levende agenda is. Wij zien dat een onderwerp, jeugdwerkloosheid, helemaal boven aan de agenda van de Europese top staat. Een heleboel van de voorstellen die ik hier al een halfjaar bepleit, zoals de inzet van de EIB, de jeugdwerkgarantie, bijvoorbeeld de vraag hoe je jongeren aan leerwerkstages kunt helpen — daarover hebben wij het net gehad — staan nu op de Europese agenda. Ik constateer dat het kabinet die zal steunen tijdens de Europese top, in ieder geval tot het tegendeel bewezen is. Ik kijk het liefst naar concrete resultaten. Ik zie een aantal heel concrete resultaten bij deze top op de agenda staan. De verdere discussie zal doorgezet worden. Die zal het najaar worden gevoerd. Daarbij zullen wij het AIV-advies zeker gebruiken.

De heer Verheijen (VVD):

Ik zie uit naar die discussie in het najaar. Ik vind de aanpak van de jeugdwerkloosheid, het herlabelen van een paar miljard aan subsidie in Europa uit het ESF, niet iets wat echt bij de sociale dimensie van de Unie hoort. Het AIV-advies gaat veel verder. Dat gaat juist over het minimumloon, de sociale zekerheid en dat soort zaken. Ik ben blij dat het kabinet er samen met de VVD in ieder geval helder over is dat het voor Nederland een weinig aantrekkelijke optie of geen optie is om dat pad op te gaan. Ik hoop dat de PvdA ook nog tot dat inzicht komt.

De heer Servaes (PvdA):

Wij houden vast aan onze eigen inzichten. Ik begon mijn verhaal met de vergezichten. Daar moet je stap voor stap dichterbij komen. Wij zetten deze week een aantal belangrijke stappen. Wellicht doen wij dat volgende week bij de bijeenkomst in Berlijn weer. Wij zullen elkaar in het najaar zeker spreken als er nieuwe voorstellen op tafel komen, bijvoorbeeld de introductie van sociale indicatoren in het Europees semester. Dan zullen wij zien of de VVD die ook kan steunen.

De heer Madlener (PVV):

De heer Servaes zegt dat het niet de bedoeling is dat Europese werklozen naar Nederland komen om hier banen te vervullen waar ook Nederlandse werklozen voor kunnen worden ingezet, waar behoefte aan is. Hoe gaat dhr Servaes ervoor zorgen dat er inderdaad geen werkloze Spanjaarden, Grieken en Polen naar Nederland komen om in banen te werken waarvan Nederlandse werklozen ook gebruik kunnen maken?

De heer Servaes (PvdA):

Ik ga helemaal niets voorkomen. Het is misschien nieuw voor de heer Madlener, maar in de Europese Unie kennen wij het zogenaamde vrije verkeer van werknemers. Als een werknemer uit land A dus in land B een baan ambiert en daarop solliciteert, kan hij die baan krijgen. Zo werkt het. Ik weet dat de PVV graag helemaal uit de Europese Unie zou willen stappen en dan zou dit misschien lastiger worden, maar zo is het nu. Ik heb dus geen plannen om Spanjaarden hiernaartoe te halen, maar ik ga ze ook zeker niet tegenhouden als ze de ambitie hebben om hier een baan te zoeken.

De heer Madlener (PVV):

Maar er staat nu iets heel anders op het punt besloten te worden, namelijk dat de Europese Unie gaat promoten om vooral buiten je eigen land een baan te zoeken. En ik zie het nu al gebeuren dat Spanjaarden met busladingen vol naar Nederland toe komen. Dat gebeurt al! Kijk om u heen, zo zeg ik tegen de heer Servaes. Ik zie het constant om me heen. De Roemenen en de Bulgaren treden straks toe. Die komen massaal naar Nederland om hier banen te pikken die wij zelf nodig hebben. Vervolgens kunnen wij de Nederlandse werklozen uitkeringen betalen. Zo komen we natuurlijk nooit uit de crisis. Ik vraag de heer Servaes dus hoe hij dat gaat voorkomen, maar ik ben bang dat hij het helemaal niet wil voorkomen. Hij zal het vast "Europese solidariteit" noemen.

De heer Servaes (PvdA):

Ik heb zelf enige tijd in het buitenland mogen werken en wonen. Ik weet dat de heer Madlener dat ook heeft gedaan. Op zich is er dus niets mis met werken in een ander land dan het land waarin je geboren bent. We hebben eerder gezegd dat het ons verstandig lijkt dat ieder land een analyse maakt van de tekorten die het niet in eigen land kan invullen. Dan kunnen we bekijken of die tekorten wellicht gemacht kunnen worden met een overschot van mensen in een ander land. Ik noem nogmaals het voorbeeld van Duitsland, dat een tekort heeft aan middelbaar geschoold technisch personeel, en Spanje, dat een overschot heeft. Er is niets op tegen om te bekijken of we die twee zaken bij elkaar kunnen brengen. Dat is iets heel anders dan de schrikbeelden die de heer Madlener hier wil oproepen.

De voorzitter:

Dank u wel. Gaat u verder.

De heer Servaes (PvdA):

Ik kom bij mijn laatste onderwerp, namelijk de subsidiariteitsbrief. Toen de Britse premier begin dit jaar een toe-

spraak hield over Europa reageerden sommige politici in ons land enthousiast. Cameron kondigde aan een andere relatie met Europa na te streven en bevoegdheden te willen repatriëren. Zo nodig zouden de Britten daarbij eenzijdige uitzonderingsposities krijgen, bijvoorbeeld op het terrein van goede arbeidsomstandigheden. Camerons speech raakte blijkbaar een gevoelige snaar, omdat ook de Nederlandse regering in het coalitieakkoord had afgesproken te zullen inventariseren welke beleidsterreinen konden worden overgedragen aan nationale overheden. De Partij van de Arbeid steunde dit idee om met de stofkam door de verzamelde regelgeving van zo'n 60 jaar Europese samenwerking te gaan. Zij stelde wel twee voorwaarden. Het moest zorgvuldig gebeuren — geen overhaaste lijstjes dus — en maatschappelijke organisaties moesten worden betrokken. Beide is gebeurd en nu is de lijst er, met iets meer dan 50 actiepunten.

Is die lijst erg indrukwekkend? Nee. Wie de lijst doorloopt, ziet dat ruim twee derde van de punten betrekking heeft op lopende onderhandelingen, op recente voorstellen of zelfs op mogelijke nieuwe initiatieven. Over de resterende punten is ook veel te zeggen, en dat kunnen we bij een volgende gelegenheid zeker doen. In elk geval is duidelijk dat het kabinet afstand neemt van Camerons suggestie voor eenzijdige opt-outs. Dat is geen begaanbare en ook geen wenselijke weg, zegt het kabinet terecht.

Betekent het een koerswijziging? Nee, ook niet. Het bevestigt eerder dat Nederland altijd al scherp toetst aan het principe van subsidiariteit. Collega Leegte van de VVD mocht afgelopen weekend in Dublin nog een presentatie houden voor zijn Europese collega-parlementariërs over de wijze waarop wij hier in de Tweede Kamer EU-voorstellen eigenlijk altijd al kritisch tegen het licht houden.

Is dit nu het thema waar het kabinet de allerhoogste prioriteit aan moet geven en al zijn politieke kapitaal in Europa voor moet gaan inzetten? Nee, ook niet. Hoe boeiend de discussie over een onsje meer of minder Europa ook is, dat is op dit moment niet de hoofdzaak. Dit zal niet het verschil maken.

Ik noemde aan het begin van mijn betoog de crisis, de zorgen van mensen en de concrete stappen die wij moeten zetten om dichterbij onze idealen te komen. Wij staan in Europa op dit moment voor enorme uitdagingen. Wat mij betreft zet het kabinet zich de komende tijd met alle energie die het daarvoor heeft, vooral voor die doelen in.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
Voorzitter. Toen vorige week in Griekenland een kabinetscrisis uitbrak over het op zwart zetten van de publieke omroep, verzuchtte Eurocommissaris Rehn dat hij nu eens een zomer zonder Griekse crisis wilde. Het moet gezegd worden: de top van 27 en 28 juni lijkt op het eerste gezicht minder crisisachtig dan de toppen die er de afgelopen jaren voor de zomer weleens waren. Dit keer heerst er geen angst voor het ontploffen van de euro of het acuut instorten van de beurzen, maar onderhuids is er wel angst, want schijn bedriegt. De werkelijkheid is namelijk dat Europa nog midden in de crisis zit. Het gaat niet goed op het oude continent. Deze top moet de structurele uitweg uit de crisis dichterbij brengen.

Ditmaal ligt ook Nederland onder het vergrootglas van de landenspecifieke aanbevelingen. Deze worden onder andere op de top vastgesteld. Ik wil daar een vraag over stellen aan het kabinet. In de aanbevelingen staat dat het tekort maximaal 2,8% moet zijn. Daar hebben wij het al eens eerder over gehad. Daarnaast staat het bedrag van 6 miljard. Wordt op de top nu uiteindelijk een aanbeveling van 2,8% vastgesteld? Als die vaststaat, is die toch een feit? Is het dan niet beter om te proberen die aanbeveling aan te passen tot 3%, wat immers altijd de afspraak was?

Aan de orde komen ook het pact voor groei en banen en het Youth Employment Initiative. Op het eerste gezicht vraag je je af: wie kan hiertegen zijn? Toch zit er een adder onder het gras. Allereerst is dat Youth Employment Initiative bedoeld voor landen met een werkloosheid boven 25%. Gelukkig hoort Nederland daar niet bij. Wat betekent dit mooie initiatief dan? Betekent dit dat ons geld naar andere landen gaat om de jeugdwerkloosheid te bestrijden of is het een plan dat ook in Nederland zijn werking zal hebben? In ieder zal er veel geld vloeien naar zuidelijke landen, waar — het moet gezegd — de werkloosheid schrikbarend hoog is. Tegelijkertijd is het tempo van hervorming op de arbeidsmarkt daar schrikbarend laag. Is het kabinet bereid, te eisen dat bij die landen eerst de arbeidsmarkt werkelijk hervormd en voor jonge mensen opengegooid wordt voordat de gaten met geld worden gedicht?

Het CDA is voorstander van een bankenunie. Dat hebben we ook uitgesproken in de motie-Samsom op 27 juni 2012. Een bankenunie vermindert de instabiliteit in die sector. Het CDA is wel altijd kritisch geweest over directe steunverlening aan banken uit het ESM. Dat kan alleen maar als sluitstuk van de aanpak en bovendien slechts beperkt van omvang. Wij hebben het immers over geld van de belastingbetaler en deze moeten wij bij het redden van banken zo veel mogelijk ontzien. Dit betekent dat er eerst duidelijkheid moet komen over de private bijdrage van aandeelhouders, obligatiehouders en onverzekerde depositiehouders aan het redden of afwikkelen van banken en over de bijdrage van de nationale lidstaten. Problemen mogen niet zomaar op het ESM worden afgewikkeld. Voor de directe herkapitalisatie zijn daarom de strikte voorwaarden leidend die het kabinet in zijn brief van 1 oktober 2012 heeft genoemd. Die voorwaarden gelden ook voor het CDA.

Allereerst is dit een bewezen, effectief en onafhankelijk Europees toezicht, dat eerst ook onafhankelijk getoetst zou moeten worden. Een andere voorwaarde is een grondige analyse van de bankbalans en de risico's. Alleen potentieel levensvatbare banken moeten worden geherkapitaliseerd. Een verdere voorwaarde is de overeenstemming over de resolutierichtlijn en de harmonisatie van de wijze van afwikkelen en het herstructureren van banken. Daarna volgen harmonisatie in de wijze van afwikkelen, het herstructureren van banken, harmonisatie van nationale depositogarantiestelsels, herkapitalisatie uit het ESM pas nadat de volledige zeggenschap over beslissingen aangaande resolutie op Europees niveau ligt, unanimitéit in de besluitvorming en geen retroactieve herkapitalisatie. Het werd indertijd ook al op 25 september gezegd door minister De Jager. Dat zijn dus de Nederlandse voorwaarden.

We lezen nu echter dat de ministers van Financiën wel hebben ingestemd met herkapitalisatie uit het ESM, maar dat er over de resolutie- en depositogarantierichtlijn nog geen overeenstemming is bereikt. Als dat zo is, dan is dat

de omgekeerde wereld. De belastingbetaler moet dan namelijk bijdragen, zonder dat bekend is welke garanties er zijn om te voorkomen of het risico te beperken dat de belastingbetaler moet betalen. En dat terwijl zowel het voorgaande als het huidige kabinet zo stevig in hebben gezet op de juiste volgorde! Het CDA wil eerst grendels op de deur, want pas dan kan het akkoord gaan. Ik vraag het kabinet daarom om ervoor te zorgen dat we die garanties hebben, voordat er wordt gesproken over rechtstreekse steun. Pas dan kan het CDA instemmen, anders niet!

Ik kom bij de zogenaamde subsidiariteitsexercitie. In zijn algemeenheid geldt dat Europa een heleboel taken moet verrichten, maar dat een zelfbewust Europa ook moet weten wat het niet moet doen. Taken heeft Europa met name op het terrein van de financieel-economische stabiliteit en de bankenunie. Europa zal daaraan zeker meer moeten doen om op de toekomst voorbereid te zijn. Het heeft geen zin om 27 landen één voor één bij China of andere landen te laten aankloppen voor onderhandelingen over handelsbarrières, net zoals het geen zin heeft dat 27 landen één voor één een klimaatverdrag proberen te sluiten.

Tegelijkertijd is er ook helemaal niks mis mee als de Europese Unie duidelijk maakt waar het niet meer over gaat, net zoals we in Nederland voortdurend praten over het overhevelen van bevoegdheden van Den Haag naar gemeenten. Het heeft dus niets te maken met de vraag of je voor of tegen Europa bent, maar alles met de vraag "wat is een goed Europa?" Er was een tijd dat de premier dat ook vond. Ik herinner me nog goed hoe enthousiast hij reageerde op de speech van David Cameron. Met de lijst die het kabinet heeft gepresenteerd, lijkt er van dat enthousiasme niet veel meer over te zijn. Het zijn 54 kleine punten, die niet raken aan de echte discussie, namelijk de discussie over wat Europa wel en niet zou moeten doen. Heeft de premier nog met David Cameron of andere regeringsleiders gesproken over een gezamenlijk optreden? In mijn contacten de afgelopen weken met collega's uit andere landen heb ik gemerkt dat deze discussie op een heel normale manier in heel veel landen wordt gevoerd.

Er komt nog een gedetailleerder debat over de lijst. Is het kabinet bereid om voor dat debat een omvangrijkere lijst te maken? Ik vraag dat, omdat het kabinet in de brief ook schrijft dat het de discussie steviger wil voeren met de Commissie die volgend jaar juni aantreedt. Dan moeten we natuurlijk wel weten waarover die discussie gaat en moet er ook internationaal zijn samengewerkt. Ik verzoek het kabinet dus om een uitgebreidere lijst en om die te bespreken met de collega's, opdat we het volgende debat meer weten en meteen aan de slag kunnen wanneer de nieuwe Commissie aantreedt.

De heer Verheijen (VVD):

Het is een goede suggestie van de heer Buma om het kabinet met deze lijst Europa in te sturen. Omdat we naar mijn idee namelijk weinig te verwachten hebben van de Europese Commissie, zullen we op zoek moeten naar bondgenoten. De heer Buma vraagt voor het debat over de lijst om een uitgebreidere lijst, maar adel verplicht: de heer Buma is als eerste met een lijstje, het Bumalijstje, gekomen en dan zou hij nu ook zelf met een uitgebreidere lijst met echte bevoegdheden moeten komen. Zijn lijstje werd een dag later ook sterk bekritiseerd in de Volkskrant. Dat bekri-

tiseren is geen kunst, maar ik hoor wel graag of de heer Buma ook zelf met een lijst, met substantiëlere zaken, komt.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Laat ik beginnen met de opmerking dat ik het kabinet niet zou adviseren om met deze lijst Europa in te gaan, want die lijst is de onderhandelingsinzet van het kabinet bij de richtlijnen die op dit moment spelen. Dat zou ik dus niet doen. Met mijn lijst en wellicht met uw lijst moet het volgens mij wel mogelijk zijn om een beter systeem te maken, namelijk een systeem waarmee we daadwerkelijk een aantal bevoegdheden terughalen. Ik denk dan bijvoorbeeld aan milieu. Wat ik dan wel wil, is dat we zo'n richtlijn niet een beetje wijzigen, maar het echt niet volgens die richtlijn doen. Dat was toen mijn voorstel voor nitraat, bodem, fijn stof en dergelijke. Als u het met mij eens bent, kunnen we het kabinet hierom vragen en dan maken we het het kabinet mogelijk om een veel grotere stap te zetten. Ik ga dus niet nog een keer zo'n exercitie doen. Het kabinet heeft er acht maanden over gedaan, ik drie en nu moet u ook nog. Volgens mij hebben we daardoor straks echt een mooi systeem om mee te beginnen.

De heer Verheijen (VVD):

Volgens mij is de lijst geen technische exercitie, maar zitten er ook politieke keuzes in. Het kabinet heeft bekeken wat naar zijn oordeel moet worden teruggehaald of moet worden verminderd of voorkomen. Ik hoor bij de PvdA weinig enthousiasme om verder te gaan. Ik reik u dus als het ware de hand. Laten wij voor dat debat samen bekijken wat wij nog kunnen bedenken aan taken, bevoegdheden en richtlijnen. Ik nodig u dus uit om niet alleen naar het kabinet te kijken, maar ook met ons samen te zoeken. Vinden wij nog het een en ander, kunnen wij nog nieuwe wegen inslaan? Ik doe dus nadrukkelijk de uitnodiging aan het CDA om er samen naar te kijken en samen op te trekken en om nu niet de handen ervan af te trekken.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Het verrassende is dat ik natuurlijk de eerste was die met voorstellen kwam. Ik heb voorstellen neergelegd. Een paar van de kleinste heeft het kabinet eruit gehaald. Dit soort voorstellen om bepaalde richtlijnen niet meer te doen, vormen de inzet waarmee ik naar Europa zou willen gaan. Ik geef een voorbeeld; het is niet eens iets groots, maar het is wel belangrijk. Als wij ervoor kunnen zorgen dat de aanbestedingsgrens voor Europees aanbesteden wordt verhoogd, maken wij heel veel ondernemers in Nederland ontzettend blij. Dit staat niet op het lijstje van het kabinet, maar wij moeten het er wel aan toevoegen. Het zijn dus niet altijd grote dingen, maar ze kunnen wel grote consequenties hebben. Daarmee zou ik dus verder willen.

Mijn tijd is om. Ik zou hiermee mijn inbreng willen beëindigen.

De voorzitter:

Hiermee is er een einde gekomen aan de eerste termijn van de zijde van de Kamer. Ik stel voor dat wij nu gaan schorsen voor de dinerpauze.

De vergadering wordt van 18.54 uur tot 19.45 uur geschorst.

Minister Rutte:

Voorzitter. De bijdrage van de minister die mij vanavond vergezelt, zal iets substantiëler zijn dan die van de ministers die bij het debat van eerder vandaag aanwezig waren. De minister van Buitenlandse Zaken zal antwoorden op de vragen die zijn gesteld over het Meerjarig Financieel Kader, de subsidiariteit, de uitbreiding en alle andere zaken die ik nu niet zal behandelen.

De Raad van de komende twee dagen gaat over een aantal onderwerpen. De jeugdwerkloosheid zal natuurlijk op de agenda staan. Ik beantwoord zo een aantal vragen die daarover zijn gesteld. Ook de versterking van de EMU zal aan de orde komen, al liggen daarvoor verder geen voorstellen op tafel. Ook bestaat de kans dat er discussie zal plaatsvinden over het Meerjarig Financieel Kader. De inhoudelijke vragen daarover zullen door de heer Timmermans, minister van Buitenlandse Zaken, worden beantwoord. Het valt niet uit te sluiten dat dit onderwerp de Raad "inkruipt". We proberen dat te voorkomen, maar het zou kunnen.

Tegen die achtergrond lijkt het mij het handigst om de verschillende vragen geclusterd naar onderwerp te beantwoorden. Ik begin met het meest zichtbare thema van deze Europese Raad, namelijk de jeugdwerkloosheid. De heer Servaes vroeg wat Nederland zelf heeft ingebracht in het debat over jeugdwerkloosheid in Europa. Tijdens de Raad van Ministers van Sociale Zaken heeft minister Asscher recent benadrukt dat in veel lidstaten met hoge werkloosheid structurele hervormingen noodzakelijk zijn. Dit punt raakt zowel de arbeidsmarkt alsook het wegnemen van barrières voor jongeren op de arbeidsmarkt. Het betreft ook het onderwijs. Dit sluit aan bij een aantal opmerkingen die de heer Buma daarover heeft gemaakt. Het gaat bijvoorbeeld om de betere aansluiting op de behoeftes voor de arbeidsmarkt en het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. De heer Buma heeft ook gezegd dat een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt nodig is, bijvoorbeeld door het creëren van stages of leer-werkplekken. Mijn inschatting is dat deze thema's hun weg zullen vinden naar de Europese Raadsconclusies.

Op 3 juli is er in Berlijn een ontmoeting van de ministers van Sociale Zaken, de directeurs van de arbeidsbureaus – in ons geval is dat het UWV – en een groot aantal leden van de Europese Raad. Ik zal er zelf in de middag ook zijn. De Duitse kanselier lijkt vooral te willen inzetten op het uitwisselen van de beste ervaringen, de beste aanpakken, in de verschillende lidstaten. Mogelijk worden landen die heel goed zijn op een bepaald terrein gekoppeld aan landen die daar juist meer van willen leren. De bijeenkomst zal dus ook een heel praktische invalshoek hebben.

Tegen die achtergrond is ook gevraagd welke voorwaarden zijn gesteld aan de 6 miljard voor het Youth Employment Initiative. Om geld te krijgen, moeten landen ter beoordeling van de Europese Commissie een plan indienen ter bestrijding van jeugdwerkloosheid. Op basis van indicatoren moeten lidstaten rapporteren over concrete resultaten. Ik vind het ook belangrijk om te melden dat dit alles moet plaatsvinden met inachtneming van de macro-economische conditionaliteiten uit de structuurfondsen. Op die manier kunnen lidstaten, los van het feit dat ze geld krijgen, daadwerkelijk verstandig economisch beleid voeren. Dit ant-

woord raakt ook aan de vraag van de heer Buma op dit punt. Het opschorten van de fondsen kan een sanctie zijn. Ik hecht daar zeer aan, omdat anders de situatie kan ontstaan dat bepaalde lidstaten wel geld krijgen uit het budget van 6 miljard terwijl er een aantal structurele weeffouten in hun arbeidsmarkt zitten. Zo verstond ik de vraag van de heer Buma. Het kan niet zo zijn dat wij die structurele weeffouten met geld corrigeren. Het moet altijd in samenhang plaatsvinden.

Het klopt dat van de 6 miljard geen geld naar Nederland gaat. De afspraak is namelijk dat het geld beschikbaar is voor regio's met een jeugdwerkloosheid van boven de 25%. Gelukkig bevinden wij ons niet in die klasse. Nederland krijgt natuurlijk wel geld uit het Europees Sociaal Fonds, dat ook kan worden ingezet voor maatregelen om jeugdwerkloosheid te bestrijden.

Er zijn vragen gesteld over de sociale dimensie binnen de procedure voor macro-economische onevenwichtigheden. Een verantwoorde loonkostenontwikkeling is onderdeel van de procedure voor macro-economische onevenwichtigheden. Dat is niet strijdig met de sociale dimensie van de EU. Integendeel, de procedure voor macro-economische evenwichtigheden is juist bedoeld om excessieve macro-economische onevenwichtigheden die de stabiliteit van het eurogebied in gevaar kunnen brengen, tijdig te signaleren. Met andere woorden, een verantwoorde loonkostenontwikkeling kan in bepaalde gevallen juist bijdragen aan meer werkgelegenheid en daarmee ook aan de sociale dimensie.

De heer Servaes (PvdA):

Ik wil hier toch even op reageren. De premier heeft gelijk als hij zegt dat de loonkosten onderdeel uitmaken van de huidige macro-economische onevenwichtigheden, maar om nu te zeggen dat dit de sociale dimensie is, gaat mij echt te ver. Het criterium dat er nu in zit, is erop gericht om te zien wanneer loonkosten te snel oplopen, waardoor een land minder concurrerend is. Dat is op zichzelf een belangrijke indicator, maar het is natuurlijk niet waar het hier om gaat. Als je spreekt over sociale criteria, gaat het over een snel oplopende werkloosheid, een snel oplopende jeugdwerkloosheid, oplopende armoede en het verlies van koopkracht. Over dat soort zaken wordt in de Europese Commissie gesproken. Ik vind het prima als de minister de loonkosten noemt, maar om dat nu weg te zetten als "de sociale dimensie" is gewoon niet juist. Ik neem daar afstand van.

Minister Rutte:

Dat heb ik dan ook niet gedaan. Ik heb alleen gezegd dat het kan bijdragen aan de sociale dimensie. Ik ben het geheel met de heer Servaes eens.

We moeten opletten dat de triple-A-status van de Europese Investeringsbank niet in gevaar komt. Daar worden wij van verschillende kanten ook voor gewaarschuwd. Nederland, maar ook Duitsland en andere landen letten daar buitengewoon scherp op. Het is daarbij van belang dat bij kredieten aan het mkb ook Nederland kan meeprofiteren en dat wij toegang hebben tot nieuwe instrumenten. Voor de financiële gezondheid is het daarbij van belang dat kredietverlening ook gebalanceerd plaatsvindt over de lidstaten, dus nadrukkelijk ook naar Nederland. Het betekent overigens wel dat Nederland ook aanvragen moet doen. Het probleem

is dat Nederland daar op dit moment bij achterblijft. Dat is een nationaal probleem. De EIB kan geen geld geven als er geen aanvragen zijn gedaan. Wij zullen daarbij de financiële soliditeit van de EIB nauwlettend in de gaten houden. De ambitie moet hand in hand gaan met effectiviteit en beheersbare risico's en intensivering van EIB-middelen moet gepaard gaan met extra aandacht voor de risico's en de kwaliteit van de uitgezette mkb-kredieten. Daarbij klopt inderdaad wat de heer Verheijen zei, namelijk dat een deel van de EIB-middelen ook wordt ingezet ter ondersteuning van het externe beleid van de Europese Unie. We praten dan over ongeveer 10% van het krediet, dat buiten de Unie wordt geplaatst. Dat gebeurt in kandidaatlidstaten en landen rondom de Unie vanuit de gedachte dat het vergroten van welvaart en stabiliteit daar ook voor Europa van belang is. Dat is de gedachte achter die 10%.

De heer Verheijen (VVD):

Ik ben blij met de aandacht van het kabinet voor de positie van de EIB. Het is geen gratis geld, geen wondermiddel. Op het beleidsmandaat van de EIB ten opzichte van andere landen moeten we op een ander moment terugkomen. Een belangwekkende mededeling van de premier is dat er vanuit Nederland te weinig aanvragen komen. Wij horen echter voortdurend van het mkb dat men zit te schreeuwen om krediet. Uiteindelijk komen er dus te weinig aanvragen vanuit Nederland. Op de een of andere manier word ik — misschien nu, maar wellicht op een ander moment — graag geïnformeerd over de oorzaak daarvan en de wijze waarop dat kan worden verbeterd. Anders zijn de signalen vanuit het mkb in ieder geval strijdig met elkaar.

Minister Rutte:

Dat lijkt mij een goede zaak. Ik zal dit in handen stellen van de minister van Economische Zaken en we zullen zien hoe we dat kunnen organiseren.

De vraag is gesteld waarom de discussie over de sociale dimensie niet plaatsvindt op deze Europese Raad en wanneer de Commissie komt met haar mededelingen over de sociale dimensie. Zoals gezegd, gaat deze Europese Raad over jeugdwerkloosheid. Uiteraard is dat een element van de sociale dimensie. Wat betreft de sociale dimensie heeft de Europese Commissie toegezegd op korte termijn, dat wil zeggen nog voor het zomerreces, met een mededeling te komen. Het debat daarover zal in het najaar worden gevoerd.

De heer Van Bommel (SP):

Dat is feitelijk allemaal juist en er valt ook niets op af te dingen, maar de vraag is wat nu de positie van het kabinet is. Het kabinet geeft namelijk aan dat de lidstaten over voldoende middelen beschikken om het sociale beleid ook echt invulling te geven, maar heeft dit kabinet wel werkelijk belangstelling voor een sociale dimensie? Het advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken is buitengewoon ernstig op dit punt.

Minister Rutte:

Het antwoord is: ja. Het antwoord op het tweede deel van de opmerking van de heer Van Bommel is dat ik die waarneming deel. Tegelijkertijd is dit kabinet terughoudend waar

het betreft het ongeclausuleerd uitbreiden van de sociale dimensie. Dat is te zien in onze reactie op het advies van de Adviesraad Internationale Veiligheid en in onze eerdere correspondentie met de Kamer over de sociale dimensie. Ik zou daarnaar willen verwijzen. Wij moeten dat debat voeren als wij de mededeling van de Commissie hebben ontvangen.

De heer Van Bommel (SP):

Dat zullen wij zeker doen. Ik heb ook niemand horen pleiten voor een ongeclausuleerde uitbreiding van de sociale dimensie. Maar de sociale dimensie moet concreet worden. Er moet voldaan worden aan de wens van de AIV dat het voor mensen zichtbaar is dat er een sociale dimensie is. Die wens wordt door de SP gedeeld. Als de sociale dimensie niet zichtbaar is, raakt Europa het draagvlak kwijt. Hoe je ook denkt over de invulling en de richting van Europa, het draagvlak mag niet verder worden ondermijnd. Het ontbreken of het niet zichtbaar zijn van de sociale dimensie is daar een probleem bij.

Minister Rutte:

Tegelijkertijd is het een buitengewoon complex vraagstuk. Bij de jeugdwerkloosheid dreigt dat een weeffout in de arbeidsmarkt wordt gerepareerd met 6 miljard euro. De vraag van de heer Buma op dat punt is zeer terecht. Dat geldt ook hier. Er zitten in de ogen van het kabinet grote weeffouten in Zuid-Europa waar het de positie betreft van vrij te stellen beroepen en de jeugdwerkloosheid, de best practices in Nederland met jeugdschalen en de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Je moet dit niet naar het Europese niveau tillen en vervolgens niets veranderen aan de weeffouten. De heer Van Bommel is het volgens mij met mij eens dat je er wel heel veel geld tegenaan gooit.

Dan kom ik op de toetreding van Letland tot de eurozone.

De heer Madlener (PVV):

Ik wil nog even terugkomen op de jeugdwerkloosheid. Wij lezen dat de Europese Unie inspanningen gaat leveren tot grensoverschrijdende mobiliteit van werkzoekenden. Over deze zin moet je even nadenken, maar het betekent dat er meer werklozen uit Zuid- en Oost-Europa naar Nederland zullen komen om hier Nederlandse mensen met een baan weg te concurreren. De premier schudt nee, maar het is de dagelijkse praktijk. Er zijn honderdduizenden Oost-Europeanen in Nederland aan het werk, terwijl Nederlandse mensen met een uitkering thuis zitten. Daar gaat Nederland aan kapot. Daar gaat onze economie aan kapot. Het geld verdwijnt naar de landen van herkomst en Nederlandse belastingbetalers moeten de uitkeringen betalen. Dat probleem moet op de agenda gezet worden. Nederland heeft last van de Zuid-Europese werkloosheid en wij hebben geen behoefte aan nog meer werkloze Zuid- en Oost-Europeanen. Gaat de premier dit luid en duidelijk bespreken in Europa?

Minister Rutte:

De heer Madlener doet hetzelfde als bij het tijdschrift Arts en Auto gebeurt. Hij verbindt twee begrippen met elkaar die totaal niet met elkaar samenhangen: arbeidsmigratie en het oplossen van structurele problemen in onze arbeidsmarkt.

Ik ben het geheel met de heer Madlener eens dat we erg terughoudend moeten zijn met het stimuleren van stromen toekomstige werknemers naar Nederland, zolang wij zelf te maken hebben met werkloosheid. Dat is logisch. Minister Asscher heeft aandacht gevraagd voor de bijzondere situatie die ontstaat ten aanzien van de arbeidsmarkt die zich, ook de komende tijd weer, opent voor Oost-Europa. Hier praten we echter over een veel specifiek probleem, namelijk dat Nederland bijvoorbeeld in Noord-Groningen een groot tekort heeft aan technici, terwijl technisch opgeleide mensen in Spanje op dit moment werkloos zijn. Duitsland is ermee begonnen. Duitsland heeft grote behoefte aan technisch geschoold personeel en kan dat in eigen land niet krijgen. In landen als Spanje en Italië zijn technisch geschoolde mensen op dit moment werkloos. Het gaat hierbij om kleine aantallen en dus niet om grote bewegingen. Het heeft niets te maken met de arbeidsmigratie vanuit Oost- of Zuid-Europa, zoals de heer Madlener schetst. Hoe bereik je nu een matching van het tekort aan arbeidskrachten in Nederland en het feit dat goed opgeleide mensen in Zuid-Europa op de bank zitten?

De heer Madlener (PVV):

Ik ben erg benieuwd naar het lijstje dat de premier gaat opstellen, waarop staat aan welke arbeidskrachten Nederland behoefte heeft. Ik wil weleens kijken of er geen Nederlandse werklozen zijn die die banen kunnen vervullen. Ik geloof er helemaal niets van. Ik zie dat bouwvakkers, vrachtwagenchauffeurs en verpleegkundigen massaal weggeconcurrereerd worden door goedkope arbeidskrachten uit Zuid- en Oost-Europa en ik zie dat Europa daar heel blij mee is. Men heeft liever 20% werkloosheid in heel Europa, dan 50% in Zuid-Europa en 15% in Nederland. Ik vind dat de premier daar een punt van moet maken. Ik vraag hem nogmaals of hij oog heeft voor deze problemen. Het gaat helemaal niet om een arts en een auto. Het gaat om mensen die thuiszitten en weggeconcurrereerd zijn door Oost-Europeanen en Zuid-Europeanen die hun banen nu hebben. Kijk om u heen, vraag ik de premier, op de bouwplaatsen. Ik zie allemaal Poolse en Duitse kentekens en die horen hier niet. Wij hebben zelf mensen die aan de slag moeten en de premier moet ervoor zorgen dat die mensen aan de slag kunnen.

Minister Rutte:

Ik herhaal het vorige antwoord. De heer Madlener begint een enorm betoog over iets waarover wij het eens zijn. Dat heeft niets te maken met wat nu aan de orde is. Aan de orde is het feit dat in Nederland het aantal vacatures in de techniek in de komende jaren oploopt naar 160.000. Dat is slecht voor Nederland, onze arbeidsmarkt en onze economie. Tegelijkertijd zitten er in Spanje goed opgeleide technici op de bank. De vraag is of wij die mensen tijdelijk hier aan de slag kunnen helpen en daarmee de problemen in Nederland en in Spanje kunnen oplossen. De Duitse kanselier mevrouw Merkel is daar ongeveer een jaar geleden mee begonnen, heel voorzichtig, want het is vreselijk ingewikkeld. Dat heeft helemaal niets te maken met het door de heer Madlener geschetste probleem, waarover wij het allemaal eens zijn.

De heer Servaes (PvdA):

Ik ben geïntrigeerd door het Duitse voorbeeld. Dit onderwerp kwam ook in mijn inbreng al aan bod. De bilaterale arrangementen die gesloten zijn tussen Duitsland en Spanje, en ik meen binnenkort ook tussen Duitsland en Portugal en Griekenland, vind ik interessant. Ik deel met de premier dat het niet gaat om grote aantallen, maar het is een positieve en constructieve manier om te bezien hoe een land met een probleem geholpen kan worden door een ander land met een probleem. Wat gaat de premier doen? Gaat hij dit net als zijn Duitse collega bilateraal opzetten? Zijn daar concrete plannen voor? Of denkt hij dat het beter is om dit via Europese kanalen te doen?

Minister Rutte:

Minister Asscher is hiermee in de eerste plaats "beschäftigt". Volgende week willen wij vooral leren van het Duitse voorbeeld. Wij hebben daar nog geen definitieve besluiten over genomen. Het gaat om kleine aantallen, het gaat niet om de grote bewegingen, maar wij kunnen van elkaar leren. Ik vind dit een inspirerend voorbeeld, maar ik heb verder geen antwoord op de vragen van de heer Servaes. Ook daarvoor gaan wij volgende week naar Berlijn.

De heer Servaes (PvdA):

Ik ben benieuwd wat daaruit komt. Als er inderdaad lessen getrokken worden en er voornemens zijn om iets dergelijks ook in Nederland te doen, bilateraal of in Europees verband, dan word ik daar graag over geïnformeerd.

Minister Rutte:

De heer Asscher zal de Kamer daarover informeren.

Er is een vraag gesteld over de toetreding van Letland tot de eurozone. Het kabinet is daar, alles afwegend, voorstander van, gegeven het feit dat Letland nu voldoet aan de criteria, in het bijzonder de convergentiecriteria. De ECB is wat bezorgder — de Europese Commissie is iets minder bezorgd — en heeft kanttekeningen geplaatst bij de continuïteit, het vasthouden aan de criteria. Wij zien dat probleem. Mede om die reden heeft de voorzitter van de eurogroep, Jeroen Dijsselbloem, Letland gevraagd om een letter of commitment voor het nemen van aanvullende maatregelen. Dat is een van de redenen om het raamwerk voor toezicht op de banken verder te versterken. Letland is daarnaast gevraagd extra inzet te plegen op de bestrijding van witwaspraktijken en de aanbevelingen uit het Moneyval-rapport uit 2012 op te volgen. Dat is toegezegd door Letland. Wij zullen dit monitoren in het kader van het Europees semester. Alles afwegende, gegeven het Europees verdrag waarin staat dat landen uiteindelijk geacht worden toe te treden tot de eurozone, de ambitie van Letland en het feit dat dit land voldoet aan de convergentiecriteria en alle daarnaast gestelde randvoorwaarden, stelt het kabinet zich op het standpunt dat niets de toetreding van Letland in de weg staat, mits wij de vinger aan de pols houden.

De heer Madlener (PVV):

Is de premier ervan op de hoogte dat Letland drie jaar geleden nog een begrotingstekort van 8,1% had? Is het hem bekend dat Letland een enorme werkloosheid heeft? Is hij ervan op de hoogte dat de banken zijn behangen met Rus-

sisch geld, vaak afkomstig van de maffia? Heeft de premier iets geleerd van de fouten die zijn gemaakt rond Cyprus en Griekenland?

Minister Rutte:

Over het tekort van Letland het volgende. Letland had zelfs in 2010 nog een programma van het IMF en de Europese Unie. Het volledige bedrag van het IMF-EU-betalingsbalansprogramma is inmiddels uitgekeerd en grotendeels terugbetaald. Het IMF is volledig terugbetaald en de Europese Unie zal in 2015 volledig zijn terugbetaald. Dat ligt dus op schema. Van de inflatie in Letland kunnen wij in Nederland dromen. Ook van het begrotingssaldo kunnen wij in Nederland dromen en hetzelfde geldt voor de overheids-schuld. Daarnaast is er nog de wisselkoers, die nu natuurlijk niet meer relevant is omdat Letland toetreedt. De langetermijnrente ligt ver onder de referentiewaarde. Letland scoort op deze waarden simpelweg goed. Op basis van die waarden is er geen reden om Letland te weigeren. Ik deel de zorgen over de continuïteit van die waarde. Dat is de reden waarom wij al die extra maatregelen hebben genomen.

De heer Madlener (PVV):

Ik zal mijn vraag iets anders stellen. Voldeden Italië, Griekenland en Cyprus op het moment van toetreding tot de eurozone ook aan de criteria? Zo ja, weet de premier hoe dat is afgelopen?

Minister Rutte:

Het lijkt mij dat je de vergelijking daarmee niet kunt maken. Je stelt nu vast of dit land voldoet aan de criteria. Wij hebben geleerd van eerdere toetredingen. Wij hebben geleerd van dingen die niet goed zijn gegaan. Wij hebben extra voorwaarden gesteld en Letland heeft zich daaraan gecommitteerd. Ik meen dat het op dit moment niet mogelijk is om toetreding tegen te houden. Sterker nog, Estland is ook toegetreden en is een groot succes op dit moment. Het is een van de best presterende leden van de eurozone met een totale staatsschuld van onder de 10%. Kom daar maar eens om in Duitsland, Nederland of Italië. Ik denk dat Letland erbij moet, maar wij moeten niet naïef zijn. Wij moeten de zaak goed monitoren en blijven volgen.

Er zijn vragen gesteld over de bankenunie. Wij zijn het er verregaand over eens dat het van belang is om dit stap voor stap te doen. Er is hard gewerkt aan het opstellen van een gemeenschappelijk toezichtregime. Er wordt nu hard onderhandeld over een recovery and resolution directive in Brussel, ook thans terwijl wij spreken. De positie van het ESM is daarbij natuurlijk van bijzonder belang. Wij hebben in het verleden de randvoorwaarden daarvoor bepaald. Die onderhandelingen zijn nu gaande. Wat de herkapitalisatie van banken betreft, is het van belang dat wordt voldaan aan de Nederlandse voorwaarden. Wij willen daar ook aan vasthouden. Ik noem de unanimitie waarover de heer Buma heeft gesproken, het punt dat een land er pas een beroep op kan doen als er geen mogelijkheid meer is om toe te treden tot een landenprogramma, en het feit dat een land dat er een beroep op doet en niet kan toetreden tot een landenprogramma wel een landenprogramma krijgt. Al dat soort criteria hebben wij hier in het verleden vastgelegd. Het is vooral van belang dat eerst in een duidelijke volgorde grotendeels de bail-in heeft plaatsgevonden langs de lijnen

van de aandeelhouders, de junior obligatiehouders, de senior obligatiehouders en de rekeninghouders met een vermogen boven de €100.000.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Ik kan het betoog van de minister-president alleen maar ondersteunen. Als wij een bankenunie willen hebben die op termijn werkt, kunnen wij het ESM pas gebruiken om banken te steunen als aan alle voorwaarden is voldaan. Ik overweeg een motie in te dienen waarin dat wordt uitgesproken. De minister-president zal dan misschien zeggen dat het niet veel nieuws is, maar ik wil toch die krachtige oproep meegeven in de onderhandelingen. Ik steun de minister-president daarin en ik vind het werkelijk een belangrijke voorwaarde om dit te laten slagen.

De heer Madlener (PVV):

De bankenunie is een van de grootste rampen die ons kan overkomen. De Nederlandse belastingbetalers kunnen straks de failliete banken gaan redden, terwijl Nederland zijn eigen banken moet redden. Dat is toch te gek voor woorden? Vorig jaar, op 23 mei 2012, heeft premier Rutte in de Kamer de woorden uitgesproken: ik voel ook niets voor het invoeren van de mogelijkheid om rechtstreeks uit de EFSF of het ESM banken te herkapitaliseren. Wat is er sindsdien met de premier gebeurd?

Minister Rutte:

Dat hele debat hebben wij vorig jaar juni gehad. Daarbij moeten wij betrekken dat de bancaire sector in Nederland qua balanstotaal vierenhalf tot vijf keer onze economie vertegenwoordigt en dat het doorsnijden van de band tussen de landen en de banken van groot belang is voor de stabiliteit van zowel de landen als de banken. Je moet simpelweg vaststellen dat er een moment kan komen dat een land geen toegang meer heeft tot de markt en dat het aanvragen van een programma uit het ESM zal leiden tot een zodanige schuldenlast voor dat land dat het feitelijk failliet gaat. Dan is het van belang dat banken in zo'n laatste instantie rechtstreeks toegang hebben tot het ESM. Wij hebben er in juni vorig jaar uitvoerig over gesproken, op de top en vervolgens in de Kamer, en er brede steun voor gekregen.

De heer Madlener (PVV):

Waarom was de premier er toen tegen en nu niet meer?

Minister Rutte:

Omdat wij hier in de Kamer en ook in het kabinet het risico voor de stabiliteit van de hele eurozone hebben onderschat. Stel dat een land zodanig in de problemen zit dat het geen toegang heeft tot de markt en ook niet meer in staat is om een landenprogramma aan te vragen zonder failliet te gaan. Als zo'n land op dat moment geen toegang heeft tot, in dit geval, het ESM voor herkapitalisatie van de banken, dan kan dat de hele eurozone destabiliseren. Dat is het inzicht dat wij hier vorig jaar juni/juli met elkaar hebben gedeeld. Volgens mij is dat van grote waarde. Daarbij is ook gezegd dat dit aan heel zware randvoorwaarden gekoppeld moet zijn. Het kan niet zo zijn dat wij in Nederland banken repareren en dat een Franse bank waarvoor dat niet het geval

is toegang kan krijgen tot het ESM. Dat mag niet zo zijn. Die test zullen wij altijd doen op de uitkomst van de discussies.

Er is gevraagd waarom er in Europa geen relatief minimumloon wordt ingevoerd. Het kabinet is van mening dat ook een relatief minimumloon tot een wijziging zou leiden in de bevoegdheidsverdeling tussen de Europese Unie en de lidstaten. Dat wil Nederland niet. In de Kamerbrief over de sociale dimensie hebben wij gemeld dat op EU-niveau wel meer aandacht wordt besteed aan het naleven van internationale afspraken over het recht op een billijke beloning. Ook kunnen er best practices worden uitgewisseld ten aanzien van nationale afspraken over minimumloon. Wij menen dat de uiteindelijke bevoegdheid op dit punt bij de lidstaat moet liggen.

Er is gevraagd naar de toekomst van de EMU-governance. Tijdens deze Europese Raad zullen geen besluiten worden genomen over de toekomst van de EMU. Gegeven de uitkomsten van de Europese Raad van december lag het wel voor de hand om daar in deze Europese Raad nader over te spreken. Raadvoorzitter Van Rompuy heeft echter op basis van consultaties van de lidstaten vastgesteld dat de meningen op dit punt te veel uiteenlopen. De bedoeling is om tijdens de Europese Raad van oktober hier verder over te spreken. Er is op dit moment geen nieuw rapport van Van Rompuy voorzien.

Er zijn vragen gesteld over de aanbevelingen van Eurocommissaris Rehn. Twee van de aanbevelingen betroffen het versnellen van herzieningen op het terrein van onze hypotheek en de hervormingen op de arbeidsmarkt. Die twee aanbevelingen zijn vervallen. Daardoor kan Nederland volledig instemmen met de aanbevelingen zoals die er liggen. Daarbij geldt dat de 6 miljard leidend is en niet de 2,8%.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Ik heb een vraag over die 2,8%. In de tekst staat heel stellig dat Nederland moet zorgen voor een tekort van maximaal 2,8%. Waarom staat dat er als wordt bedoeld dat wij 6 miljard moeten bezuinigen? Dan kun je je afvragen waarom het er nog in staat. Voor wij het weten worden wij er over een jaar aan gehouden. Is het dan niet beter om erop in te zetten dat dit percentage eruit gaat en wordt vervangen door bijvoorbeeld 3 of dat het bedrag van 6 miljard erin komt te staan?

Minister Rutte:

Nee. Ik heb voldoende comfort gekregen in mijn eigen gesprekken met de heer Rehn en ook in de hoorzitting in de Kamer waarbij hij aanwezig was. Hij heeft een- en andermaal gezegd dat hij Nederland aan die 6 miljard houdt en dat dit bedrag structureel moet worden ingevuld. Zo dat gebeurt, is dat het cijfer waar Nederland zich op moet oriënteren en niet de 2,8% of andere cijfers. Dat zit dus goed.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Dat is het belangrijkste. Voor een volgend jaar blijft echter de vraag of de Commissie wel 2,8% moet opschrijven als zij dat niet bedoelt. Ik had eerst de indruk dat het een soort nadere duiding was van wat werd bedoeld. Als je het leest,

staat het er echter zo stellig dat je denkt dat die 2,8% de kern is.

Minister Rutte:

Ik ben het zeer met de heer Buma eens. Er ontstond ook even verwarring over dat cijfer. Juist in het optreden van de heer Rehn in de Kamer, in de commissievergadering, alsook in de gesprekken die minister Dijsselbloem en ik met hem hebben gevoerd, is dat voldoende duidelijk geworden. Ik ben het met de heer Buma eens dat wij dat de volgende keer meteen duidelijk moeten hebben. Zo leer je ook van elkaar.

Ik kijk even mijn aantekeningen door of buiten de onderwerpen Meerjarig Financieel Kader, subsidiariteit en de uitbreiding van de Unie nog vragen zijn blijven liggen. Ik meen van niet.

De voorzitter:

De heer Servaes denkt van wel.

De heer Servaes (PvdA):

Ik heb een vraag over de onderhandelingen over de bankenunie. De heer Buma wijst er terecht op dat wij daar een scherpe inzet op moeten hebben en dat wij ervoor moeten zorgen dat het nu goed vormgegeven wordt. Wij lazen in de media de afgelopen dagen dat er vooral over de flexibiliteit, de wijze waarop die Dijsselbloemdoctrine, zoals ik haar maar noem, wordt toegepast, nog discussie is. Wij vernemen dat dit de reden is dat de ministers van Financiën er vorige week niet uit zijn gekomen. Ik maak mij daar zorgen om. Als landen meer flexibiliteit hebben, kan dat betekenen dat zij de kosten die bij de private sector gelegd moeten worden, toch weer kleiner maken en de kosten die bij de belastingbetaler en uiteindelijk ook bij het Europees noodfonds terecht komen, daardoor weer groter worden. Wat kan de premier daarover zeggen? Waar staan de onderhandelingen? Hoe zal hij zich er hard voor maken dat dit risico niet bewaarheid zal worden?

Minister Rutte:

Hoe ze staan weet ik niet, want die onderhandelingen vinden thans plaats in Brussel. De eurogroep besloot donderdagavond tot de bail-involgorde die je moet aanhouden voordat je bij het Europees noodfonds kunt komen voor een directe herkapitalisatie. Dat is gekoppeld aan de recovery and resolution directive (RRD). Dat lag vrijdag voor in de Ecofin. Vanavond, mogelijk vannacht ligt dat opnieuw voor. Daarbij spelen een paar zaken een rol.

In de eerste plaats is vorig jaar op 28 en 29 juni op de eurozonetop het besluit genomen dat het recap-instrument onder zeer bijzondere omstandigheden beschikbaar kan zijn voor banken. Ik sprak daar net over in relatie tot een aantal vragen van onder anderen de heer Madlener. Dit kan nooit leiden tot een nieuw deurtje of een nieuwe route naar het ESM. De uitwerking van de combinatie van wat de eurogroep donderdag heeft besloten en de besluitvorming nu over de RRD moet een rechtstreekse vertaling zijn van de besluitvorming in de eurozonetop van vorig jaar juni. Het kan geen nieuwe route, geen nieuwe weg en geen nieuwe toegang tot het ESM opleveren. Dat zou namelijk

leiden tot risico's van eerdere uitputting. Dat is voorwaarde één. Ik heb vier punten. Laat ik ze alle vier even noemen.

Voorwaarde twee is dat een land dat nog toegang heeft tot de markt of waarvan de toegang tot de markt niet wordt afgesneden als het een landenprogramma zou aanvragen, geen toegang heeft tot de direct recap van het ESM, in casu Frankrijk. Frankrijk heeft heel grote banken. Stel dat er iets zou spelen, dan zijn wij allemaal bang dat Frankrijk, hoewel het geen programma heeft en toegang heeft tot de markt, zegt: wij kunnen toch gebruikmaken van het directeherkapitalisatie-instrument van het ESM. Dat lijkt mij niet te verte- ren. Dus die toets moet altijd plaatsvinden.

In de derde plaats, als een land wel toegang heeft tot het directeherkapitalisatie-instrument en het nog geen landen- programma heeft, dan moet zo'n land wel een landenpro- gramma krijgen.

In de vierde plaats moet de unanimiteit overeind blijven die ook onderdeel was van de besluitvorming op de euro- zonetop van vorig jaar juni en die geldt per geval dat het instrument wordt ingezet.

Dat zijn onze piketpalen. Hoe die onderhandelingen van- avond gaan, moeten wij afwachten. Ik heb daar gisteravond uitvoerig over gesproken met mijn Duitse collega. Vandaag is er veel contact geweest tussen minister Dijsselbloem en minister Schäuble. Ze zitten daar nu aan tafel. Wij wachten dat af. Het kan zijn dat ze er vanavond niet uitkomen. Dat is geen ramp. Dan komen ze er over een paar weken hopelijk uit, maar het is van belang dat wij dit heel zorgvul- dig doen. Als ze er vanavond wel uitkomen, dan is dat nog beter, maar snelheid is hierbij geen doel.

De heer Servaes (PvdA):

Ik dank de premier voor dit uitgebreide antwoord. Het is heel belangrijk dat wij ons vanavond realiseren dat het gaat om deze enorme stap die wij met z'n allen gaan zetten. Je zou kunnen zeggen dat dit het point of no return is van de bankenunie. Het principe afspreken is één, het toezicht regelen is twee, maar nu gaat het om de vraag hoe het gaat werken en wanneer dat geld gebruikt mag worden. De uitleg was duidelijk. Wat technisch wellicht, maar ik wil het wat duidelijker van de premier horen. Zegt hij: flexibiliteit binnen je land is prima, maar de toegang tot het noodfonds kan nooit groter worden doordat de flexibiliteit — dat is het toverwoord hier — wordt vergroot voor een bepaald land? Kan hij de zekerheid geven dat hij zich daarvoor zal inzetten op de komende top?

Minister Rutte:

Ik zeg het even heel scherp: het is niet uit te sluiten dat een land dat zou omvallen als het een beroep zou doen op een landenprogramma omdat het dan een te hoge staatsschuld krijgt en afgesloten wordt van de markt, in die flexibiliteits- fase wel toegang heeft tot het herkapitalisatie-instrument onder de voorwaarden van unanimiteit en alle andere zaken die ik net noemde. Als je dat namelijk uitsluit, is er nooit herkapitalisatie mogelijk uit het ESM. Sterker nog, in zo'n fase zou een land ernstig in de problemen kunnen komen. Wij doen dit omdat wij een extra ventiel willen hebben om de eurozone stabiel te houden. Tegelijkertijd willen wij het ventiel zo inrichten dat een land als Frankrijk of Italië, waar

mogelijk heel veel achterstallig onderhoud in de banken zit — dat weten wij niet, maar stel dat — en waar heel grote financiële instellingen zijn, een beroep zou kunnen doen op directe herkapitalisatie terwijl het gewoon toegang heeft tot de markt. Dat zou onverteerbaar zijn.

De heer Madlener (PVV):

Ik wil nog een ander punt aansnijden: het Meerjarig Financieel Kader. Er is in heel Europa heel grote ergernis ontstaan over de enorme graaicultuur van Europese politici, het Europees Parlement en de Europese ambtenaren. Ik heb daar de minister-president nog niets over horen zeggen. Maar ik zie dat de heer Timmermans daar nader op in zal gaan.

Minister Rutte:

Ja, in de rolverdeling van vanavond heb ik gevraagd aan de heer Timmermans om alle vragen over het MFK te beantwoorden.

□

Minister Timmermans:

Voorzitter. Ik begin dan maar meteen met het MFK. Eerder deze week leek er een akkoord te zijn tussen de onderhan- delende partijen. Maar later bleek er onvoldoende draagvlak in het Parlement te zijn voor het door de onderhandelaars gesloten akkoord. Morgenochtend vindt er overleg plaats met het hers voorzitterschap, de Commissie, het Parlement en de voorzitter van de Raad. De druk om er snel uit te komen is groot. Het is ook buitengewoon verstandig om te proberen er zo snel mogelijk uit te komen. Nederland wenst ook dat dat gebeurt, want de parameters waarbinnen op dit moment wordt onderhandeld, voldoen aan de randvoor- waarden die Nederland heeft gesteld, met name dat we binnen het plafond blijven en dat ook alle kortingen gewoon worden gehandhaafd. Dat was de hoofdinzet bij de Neder- landse onderhandelingen, en dat hebben we ook binnenge- haald. Daar houden we strak aan vast. We zullen zien of dat morgen lukt, of tijdens de Raad. De heer Pechtold vroeg of de Nederlandse korting ter discussie staat. Nee, die staat niet ter discussie, want daar gaat het Parlement niet over. Dit plafond is afgesproken in de Raad. Binnen dat plafond wordt onderhandeld. De onderhandelingen zullen met name gaan over de mate van flexibiliteit die er bij de begroting zal bestaan tussen categorieën onderling, ook in jaren.

De heer Madlener (PVV):

Het Parlement onderhandelt, want dat wil meer geld. We hebben al eerder een discussie gehad over de enorme graaicultuur van datzelfde Parlement. Die goudgerande pensioenen: op je 55ste met pensioen, 3% pensioenopbouw per jaar, privéchauffeurs, noem maar op. Het is te gek voor woorden. Nederland wordt gekort op zijn pensioenen, en in Brussel vieren ze feest. Gaat u van die enorme misstan- den, met die graaicultuur van Europese politici en ambte- naren, een groot punt maken?

Minister Timmermans:

Misschien kan de heer Madlener specifiek zijn waar hij in zijn tirade van de Nederlandse regering vraagt om een punt van te maken?

De heer **Madlener** (PVV):

Ik zal proberen volledig te zijn. Ten eerste de pensioenleeftijd. Dat ambtenarenleger, dat zeer zwaar overbetaald wordt, gaat met 63 jaar met pensioen, en in Nederland worden de pensioenleeftijden fors verhoogd. Dat kan toch niet zo blijven bestaan? Europarlementariërs tekenen in, toucheren €300 en gaan weer naar huis. Europarlementariërs hebben allerlei faciliteiten. Ik heb er zelf gezeten en ik heb het geld zien stromen.

Minister **Timmermans**:

Ook uw kant op?

De heer **Madlener** (PVV):

Beperkt onze kant op. Nederlandse Europarlementariërs doen het echt beter dan andere Europarlementariërs. Dat moet in het algemeen veel soberder, en daar heb ik me ook altijd voor ingezet. Een Roemeense Europarlementariër gaat naar huis met een salaris voor een heel dorp. Iedereen profiteert daarvan mee. We zien dat de kosten van datzelfde ambtenarenapparaat en de politici stijgen. Ze moeten meer geld hebben om alle pensioenverplichtingen te kunnen betalen. Waarom worden zij niet gekort, en Nederlandse gepensioneerden wel? Gaat u daarvan een groot punt maken?

Minister **Timmermans**:

Waarvan de regering een groot punt kan maken, is waarmee de heer Madlener terecht begon: de pensioenleeftijd. Daar moeten we op blijven hameren, en die wordt nu ook verhoogd. Maar dat moet nog verder gebeuren. Dat zal altijd een zware inzet blijven van de Nederlandse regering. Maar wat de organisatie van het Parlement en de Europarlementariërs betreft: dat is een zaak van het Parlement zelf. Volgens mij zou de heer Madlener het heel gek vinden als ik in mijn positie het gedrag van Nederlandse Europarlementariërs zou bekritisieren. Hij zou het ook heel gek vinden als ik zou beginnen over de stapeling van mandaten van Europarlementariërs en leden van PS. Ik heb niet meteen iemand op het oog, maar het schijnt voor te komen. Of denk aan mandaten van parlementariërs en gemeenteraadsleden et cetera. Het is niet mijn plek om dat te bekritisieren. Misschien moet de Kamer daartoe zelf overgaan. De heer Madlener heeft gelijk dat hij mij aanspreekt op die dingen waar de Nederlandse regering en andere regeringen over gaan. Daar zijn wij ook hard in. Hij kan mij echter niet aanspreken op de parlementaire kant, want ik vind dat parlementariërs elkaar zelf moeten aanspreken.

De heer **Madlener** (PVV):

Daar ben ik het fundamenteel mee oneens. De Nederlandse belastingbetaler, die u vertegenwoordigt, betaalt het namelijk allemaal.

De **voorzitter**:

Mijnheer Madlener, probeert u via mij te spreken.

De heer **Madlener** (PVV):

Via de voorzitter zeg ik dat de Nederlandse belastingbetaler al die gekkigheid moet financieren. Er wordt gegraaid uit

die pot, maar het is ons geld! Daarom heb ik een fundamenteel andere mening. Natuurlijk kunnen wij daar iets van vinden, want onze regering heeft de Nederlandse belangen en de belangen van de Nederlandse belastingbetaler te behartigen. Als wij zien dat de kosten voor alle politici, met al die dik betaalde banen, en voor al die Eurocommissarissen, die niet eens inzage wensen te geven in de uitgaven, maar stijgen en stijgen, moeten wij daar iedere keer een heel groot punt van maken. U moet daar op uw kop gaan staan en ermee dreigen dat er geen cent meer naar die gekkigheid gaat! Daarom zijn wij het fundamenteel met elkaar oneens. Ik hoop dat ik de regering hiermee heb overtuigd.

Minister **Timmermans**:

Mijn wedervraag aan de heer Madlener is of hij dan ook — ik noem maar een willekeurig voorbeeld — een Europarlementariër die ook ergens lid is van Provinciale Staten, gaat aanspreken op het dubbele mandaat. Dit geldt dan ook voor Kamerleden die in een gemeenteraad zitten. Het is niet de plek van de Nederlandse regering om zich over dat soort zaken uit te laten. Het parlement is volwassen genoeg om deze zaak zelf op te pakken. De PVV heeft ook vertegenwoordigers in het Europees Parlement. Die zijn mans genoeg om dit intern in het Europees Parlement aan te kaarten.

Wel heeft de heer Madlener een punt dat de discussie over de salarissen in Brussel, om het onparlementair te zeggen, soms echt van God los is en geen relatie houdt met de discussie die zich afspeelt over overheidsdienaren in de lidstaten. Daar geef ik hem groot gelijk in, want dat vindt de Nederlandse regering ook. Als je ziet dat wij in Nederland de salarissen in de overheidssector al een aantal jaren erg drukken, terwijl er in Brussel gestaakt wordt door ambtenaren van het Raadssecretariaat omdat zij 5% loonsverhoging willen, dan vraag ik mij ook af in welke bubbel deze mensen leven. Ik vraag mij dan af of zij geen enkele relatie meer voelen met degenen die dit voor hen moeten opbrengen, namelijk de burgers in de lidstaten. Daar vindt de heer Madlener mij dus aan zijn zijde. Als hij mij echter vraagt om parlementariërs aan te spreken, dan vraag ik hem om dat alsjeblieft zelf als parlementariërs te doen in de Tweede Kamer en in het Europees Parlement.

De **voorzitter**:

Mijnheer Madlener, u bent uitgedaagd. Ik geef u dus de mogelijkheid om te reageren.

De heer **Madlener** (PVV):

Ik heb de heer Timmermans toch een beetje kunnen overtuigen, geloof ik. Hij gaat er een punt van maken. Ik hoop dat er wat resultaat uit komt, want het is werkelijk te schandelijk voor woorden wat daar gebeurt met ons zuurverdiende Nederlandse belastinggeld.

Minister **Timmermans**:

Ik hoop dat ik ook de heer Madlener ervan heb kunnen overtuigen dat hij ook iets gaat doen aan dubbelmandaten vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid.

Voorzitter. De leden hebben vele opmerkingen gemaakt over de subsidiariteitsexercitie. Die begrijp ik heel goed.

Dat komt ook omdat er — dat merkte ik al toen wij dit voorbespraken — bij verschillende fracties verschillende verwachtingen rond deze exercitie zijn. Ik zeg één ding duidelijk, ik zeg dat ook tegen de heer Buma, die daaraan refereerde, en tegen anderen: dit is een bouwsteen in een veel breder geheel. Deze exercitie is echt gericht op het per ministerie met een stofkam gaan door alle regelingen om te bekijken wat daarvan in Brussel kan blijven en wat er terug kan naar de lidstaten. Ik moet eerlijk zeggen dat ik zelf ook verwacht had dat daar vanuit de departementen en de belangenorganisaties meer uit zou komen. Het is mij enorm opgevallen dat men, als de departementen met hun achterbannen gaan praten — het ministerie van Economische Zaken heeft bijvoorbeeld een heel grote achterban in het mkb, de landbouwsector et cetera — in die sector heel vaak opkomt voor de Europese regelgeving. Men zegt dat die voor deze sector eigenlijk wel goed is en dat men die helemaal niet kwijt wil. Dat is juist de dynamiek die wij zoeken. Daarachter zit wel een fundamentele discussie. Daarin moet ik de heer Verheijen volkomen gelijk geven. Ik had een gesprek met de premier van Denemarken, mevrouw Thorning-Schmidt. Zij zei dat zij heel goed hebben gevolgd wat er bij ons is gebeurd en dat zij in Denemarken ook een discussie hebben over de vraag wat zij zelf moeten doen en wat zij in Brussel moeten laten. Zij zegt: wat jullie doen, is een aanzet geven tot een echte breuk. De enige manier waarop je dan verder kunt met Brussel is namelijk: altijd meer. Dit is echter een aanzet tot een discussie waarin je kunt zeggen dat er soms gewoon een einde komt aan bepaalde regelgeving, zonder dat je daar noodzakelijkerwijs het verdrag voor wijzigt. Die regelgeving is dan niet meer nodig, overbodig of overdreven. Dat moet je zien te inventariseren.

De procedure die wij nu graag willen ingaan, is dat we dit na het reces met de Kamer gaan bespreken. Ik hoop dat de leden dan zelf ook met voorstellen komen. Ik hoorde er al een aantal. Ik vind dat zulke voorstellen het debat verrijken en ik zal er volkomen voor open staan om ze te wegen en ze aan de lijst toe te voegen of ze ervan af te halen. Als we deze exercitie uitgevoerd hebben, vind ik dat Nederland daar echt mee de boer op kan. De reacties van andere lidstaten tot nu toe zijn op dit punt bemoedigend. Men vindt het een belangrijke exercitie. Dat de Commissie zuinig reageert, ja, dat snap ik. Die zit nog steeds in de modus van: alleen méér is beter. De Commissie moet hierin een hele transformatie ondergaan. Die ervaring heb ik ook in gesprekken met vertegenwoordigers van de Commissie, om te beginnen de voorzitter, José Manuel Barroso. Ik denk dat de minister-president die persoonlijke ervaring ook heeft. Barroso's reflex is om, als je over een inhoudelijk onderwerp begint, meteen over de bevoegdheden van de Commissie te beginnen in plaats van over het inhoudelijke onderwerp. Dat is een fout in de verhouding tussen de lidstaten en de instellingen in Brussel. Men denkt dat men vooral bezig moet zijn met het bewaken en uitbreiden van de bevoegdheden, terwijl het zou moeten gaan over de vraag wat je doet met die bevoegdheden. De heer Bisschop zei dat terecht. Wat doe je met die bevoegdheden voor de burgers van Europa? Daar zijn we soms een beetje te ver van afgedwaald. Deze exercitie kan daar volgens mij echt bij helpen.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Nu de minister dit verhaal vertelt, begrijp ik niet dat hij na acht maanden niet verder is gekomen dan een lijstje waarop

de departementen hun onderhandelingsinzet hebben gezet. Dit verhaal had de minister in acht maanden toch gewoon klaar en uitgewerkt moeten kunnen hebben?

Minister Timmermans:

Ik zou bijna zeggen: we hebben er een in christendemocratische kring bekende benadering op losgelaten. We hebben er namelijk overleg over gevoerd met de stakeholders, met het middenveld. Bij sommige departementen duurt dat even, vanwege de hoeveelheid sectoren waarmee bijvoorbeeld collega Kamp te maken heeft voordat het ministerie van Economische Zaken al die belangen is nagegaan. Ik heb hier op een rij staan wat van het lijstje dat de heer Buma eerder presenteerde, ter discussie zou kunnen komen te staan na overleg met het middenveld. Dat zijn de fijnstofrichtlijn, de bodemrichtlijn, het energielabel voor huizen, de persvrijheid, waaronder de nationale mediaraad, de pensioerichtlijn, de gezinsheringing migranten, het zwangerschapsverlof en een vrouwenquotum voor bedrijven. Dit zijn allemaal zaken waarvoor de heer Van Haersma Buma zelf ook aandacht heeft gevraagd en die we na consultatie van belanghebbenden in de Nederlandse samenleving ook terugvinden op het lijstje. Andere punten die de heer Van Haersma Buma op zijn lijstje had, zijn, om verschillende redenen, niet teruggekomen na consultatie van het maatschappelijk middenveld.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Niet alles hiervan staat op de lijst, maar het kabinet vindt toch zelf ook nog iets? Als de minister hier namelijk wel uitsprekt dat hij vindt dat die bevoegdheden terug moeten, dan heeft hij daar blijkbaar geen consultaties voor nodig. Of gaat de minister straks na de consultaties weer zeggen: nee, toch maar niet? Het is toch ook een politieke wens om Europa een bepaalde richting uit te laten gaan? Of we gaan almaar uitdijen, of we gaan dingen ook landelijk regelen. Dat is de vraag die voorlag, en die is na acht maanden nog niet beantwoord.

Minister Timmermans:

Volgens mij is met onze lijst een voorzet gedaan om die vraag te beantwoorden. Daarbij hebben wij meteen aangekend — zo heb ik dat ook met de Kamer afgesproken — dat dit een voorzet is van het kabinet nadat het de achterban heeft geraadpleegd. Nu zijn Kamer en kabinet samen aanzet om te bekijken of we deze lijst kunnen aanpassen, uitbreiden of beperken. Misschien moeten we het ook eens hebben over het doel van die lijst, intern maar ook in de onderhandeling in Brussel. Als we eruit zijn, willen we hiermee een aanzet geven tot een Europese discussie in het kader van het niet willen wijzigen van de verdragen omdat een wijziging enorm veel discussie, vertraging en jarenlange onderhandelingen zal opleveren. Tegelijkertijd willen wij het resultaat behalen van een gezondere, meer bij deze tijd passende bevoegdheidsverdeling tussen wat je het best op Europees niveau kunt regelen en wat je het best in de lidstaten kunt regelen. Dat is de discussie die wij met onze Europese collega's aan willen gaan. Het valt mij op, ook als je naar de weerslag van dit voorstel in de internationale pers kijkt, dat er in verschillende lidstaten belangstelling voor is om die discussie met ons te voeren.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Wat de minister zegt, hoor ik ook van de buitenlandse collega's van mijn partij, namelijk dat dit als een heel normale discussie wordt beschouwd. Wij moeten die discussie dus ook kunnen voeren en daarin leidend kunnen zijn. Ik vraag de minister om die stap te zetten. Ik zal ook middels een motie vragen om die vervolgstap te zetten en om een paar concrete voorstellen te doen waarmee wij kunnen beginnen.

Minister Timmermans:

Voorzitter, mag ik daarop reageren? Ik vind dit een constructief voorstel. Dat past compleet in de houding van dit kabinet in de richting van de Kamer bij het bespreken van de lijst en het zo concreet mogelijk maken van die lijst.

De heer **Bisschop** (SGP):

Dit sluit mooi aan bij de vraag die ik aan de heer Timmermans, de minister van Buitenlandse Zaken, wil stellen. Als dit een voorzet, een opstapje, is, betekent dit dan dat wij naar een fundamentele discussie gaan over de vraag waartoe de Europese Unie dient gezien vanuit Nederlands perspectief? Zal de Kamer in samenspraak met het kabinet ergens een stip op de horizon zetten, een doel formuleren en daar vervolgens een traject en stappen voor definiëren, waardoor wij op enig moment bij dat doel aankomen? Betekent dit dus dat de minister hiermee de bereidheid uitspreekt om de positie van Europa fundamenteel tegen het licht te houden en daarover met de Kamer in gesprek te gaan?

Minister Timmermans:

Zoals u weet, ben ik haast 24 uur per dag en haast 7 dagen per week bereid om over het doel of de fundamenten van Europa te spreken. Dat is hier echter niet aan de orde. Ik vind het prima als wij die discussie op enig moment voeren. Dan zullen wij aan het licht brengen wat de heer Bisschop en ik beiden weten, namelijk dat wij fundamenteel van visie verschillen over de koers van Europa en het doel van het Europese samenwerkingsverband. Het is prima om dat aan het licht te brengen. Het lijkt mij ook zeker nuttig in de aanloop naar de Europese verkiezingen dat de verschillende politieke groeperingen en het kabinet ten opzichte van elkaar aanscherpen waar zij over denken. Het gaat er heel specifiek om dat wij eens, zoals de heer Buma terecht zegt, bekijken op welk niveau welk beleidsterrein het beste belegd is in deze tijd, zonder een heel fundamentele discussie in de trant van "quo vadis Europa" te voeren. Wij zien namelijk dat het beeld van Europa als rupsje-nooit-genoeg niet zomaar uit de lucht komt vallen. Het heeft ook te maken met een scheefgegroeide verhouding tussen Brussel, de EU, en de lidstaten op het punt van de bevoegdheidsverdeling. De houding in de instellingen is dat het alleen maar goed is, als het meer is. Die houding moeten wij samen met de andere lidstaten zien te veranderen. Het moet niet meer zijn, maar beter worden. Beter betekent op sommige terreinen ook minder.

De heer **Bisschop** (SGP):

Dan hebben wij het inderdaad over subsidiariteit. Ik snap de tegenstelling die de minister maakt niet. Als je werkelijk de belegging van de zaken ter discussie wilt stellen, ontkomt je er niet aan om op enig moment de vraag te stellen of

een regeling of een verdrag aangepast moet worden. Dat betekent dat wij een visie nodig hebben. Waar willen wij naartoe? Als wij echt vanuit subsidiariteit willen denken — ik denk dat daar Kamerbreed consensus over bestaat — dan zullen wij daar toch uitspraken over moeten doen? Of zie ik dat ...

Minister Timmermans:

Als de heer Bisschop over de visie wil praten, verwijs ik hem naar de Staat van de Europese Unie. In de inleiding daarvan hebben wij proberen aan te geven wat de contouren zijn van het Europees beleid van de Nederlandse regering in de komende jaren. Dat is het basisdocument over de visie. Het gaat hier heel specifiek om de vraag wie wat doet op welk niveau. Is het verstandig om die dingen in Europa te beleggen of kunnen wij dat beter in de lidstaten doen? Daaronder ligt de vraag hoe je de regelgeving aanpast. Op een gegeven moment kom je dan aan de grens van hetgeen je kunt doen met of zonder verdragswijziging. Het is de inzet van de Nederlandse regering om het maximale te doen, zonder het hele circus van een verdragsaanpassing te moeten optuigen. De fractie van GroenLinks ziet dat anders, want die fractie wil bijvoorbeeld wel graag een verdragsaanpassing. Daarover ben ik het met de fractie van GroenLinks oneens. Dergelijke zaken kunnen we dus op basis van deze exercitie met de Kamer in het najaar bespreken. Ik hoop natuurlijk dat we er dan samen uit kunnen komen en dat we het eens kunnen worden over de inzet op een herschikking van bevoegdheden in overleg met de Europese partners, zonder het traject van een verdragswijziging in te moeten gaan.

De voorzitter:

De minister noemt de fractie van GroenLinks. De heer Klaver heeft zich af moeten melden, omdat hij ook bij het pensioendeбат moest zijn en hij natuurlijk niet op twee plaatsen tegelijk kan zijn.

Mijnheer Bisschop, u hebt een laatste vraag.

De heer **Bisschop** (SGP):

Een laatste korte opmerking.

De minister lijkt het nu voor te stellen alsof het mijn doel is om toe te werken naar een verdragswijziging. Als dat echt zo is, val ik hem bepaald niet bij, want dat is niet het doel van de SGP. Dat kan ook niet het doel van de Kamer zijn, maar het kan natuurlijk wel op een gegeven moment aan de orde komen. Dat betekent mijns inziens dat je zelfs bij deze eerste stap visiegedreven moet acteren. Doe je dat niet, dan blijf je voortdurend achter de Europese feitjes aanhobbelen en word je nooit sturend en leidend. Op een gegeven moment is het dan immers over en uit. Ik nodig het kabinet uit om op de bok te gaan zitten, een visie te formuleren en alle opties op tafel te leggen. Leg maar uit wat er allemaal aan snee kan komen!

Minister Timmermans:

Om aan te geven hoe fundamenteel het verschil van inzicht tussen mij en de heer Bisschop is, wijs ik erop dat hij zojuist met enige verwondering zei "men spreekt tegenwoordig zelfs over een vierde bestuurslaag". Maar die vierde

bestuurslaag is inmiddels bijna 60 jaar oud en is in die 60 jaar behoorlijk aangekleed en uitgebreid. Dat is een feit. Als de heer Bisschop van die bestuurslaag af wil, dan vind ik dat prima, want het is een belangrijk punt, dat we in die discussie zeker op zouden kunnen pakken. Daar moet het debat in de komende maanden inderdaad misschien wel over gaan.

De voorzitter:

Mijnheer Bisschop vindt echt dat er verkeerde dingen worden gezegd!

De heer Bisschop (SGP):

Inderdaad, bijvoorbeeld dat het onterecht zou zijn dat ik met verwondering spreek over een vierde bestuurslaag, omdat die al 60 jaar zou bestaan. Ik wees op de EGKS en de EEG, want die waren op bepaalde onderdelen supranationaal. Het was echter geen vierde bestuurslaag! Daar zit de denkfout die ik bij de minister ontwaar. Het gaat echt om iets wat zich de laatste twintig jaar heeft ontwikkeld.

Minister Timmermans:

Als de hele verantwoordelijkheid voor het beheer van kolen en staal aan de lidstaten wordt onttrokken en bij een hogere autoriteit wordt neergelegd, dan moet de heer Bisschop mij eens uitleggen waarom dat in hemelsnaam geen vierde bestuurslaag zou zijn.

De voorzitter:

Dat gaat hij in een ander debat uitleggen.

Ik geef nu echt het woord aan de heer Pechtold.

De heer Pechtold (D66):

Ik denk de hele avond al: hoe krijgen we de geest weer een beetje in de fles? Het probleem van deze discussie is dat we door de Britse premier met het beeld opgezadeld zitten dat die stofkam zou kunnen leiden tot een discussie over in of uit Europa, een zwart-witscenario. Dat is echter vooral iets wat de Britse conservatieven voorspellen. De Nederlandse regering moet juist een goede poging doen om in het najaar in discussie te gaan met het parlement over wat we te veel of te weinig doen op Europees niveau. Aan het belang daarvan doen die lacherige opmerkingen over schoolmelk en olijfolie echt helemaal niets af. Aan die discussie moet je die heel grote ideeën helemaal niet vastkoppelen, want mensen denken dan al gauw dat het een discussie is over in of uit Europa. Is de minister het met mij eens dat we moeten proberen om de geest weer in de fles te krijgen door duidelijk te maken dat dit debat niet over grote verdragen gaat, maar over de vraag of we nog wel up-to-date zijn?

Minister Timmermans:

Dat ben ik eigenlijk wel met de heer Pechtold eens. Er bestaat op dit punt dan ook een fundamenteel verschil van opvatting tussen de Nederlandse en de Britse regering. Wij willen deze discussie collegiaal en binnen de huidige verdragen voeren met de 27 andere lidstaten. Cameron zegt: u geeft mij wat ik wil of ik stap eruit. Dat is een fundamen-

teel andere opstelling in Europa, een opstelling die niet door de Nederlandse regering wordt gedeeld. Wij zeggen dan ook tegen Cameron: "Is dit wel de verstandigste benadering? Kijk eens naar hoe wij het doen, want misschien heb je daar ook wel wat aan. Kom toch met ons in Brussel praten over wat er misschien beter in de lidstaten belegd kan worden. Misschien kunnen we het daarover nog wel eens worden ook." Zowel wat betreft het einddoel als wat betreft de gehanteerde politieke en juridische instrumenten hebben wij dus een verschil van inzicht met de Britse regering. Voor alle duidelijkheid zeg ik tegen de heer Pechtold dat de Nederlandse regering zich op geen enkel moment als het ware door Cameron in het bad getrokken laat worden, waardoor zij zou kunnen zeggen: wij gaan een pad op waarbij ook een uitkomst zou kunnen zijn dat wij het wel zonder de Europese Unie zouden kunnen stellen.

De heer Pechtold (D66):

De heer Verheijen heeft hiervoor drie debatten mogelijk gemaakt. Is het met het oog op het laatste debat na de zomer, wanneer wij allemaal weer opgeladen zijn en goed over de materie hebben kunnen nadenken, niet belangrijk dat wij een onderscheid maken tussen datgene wat er al ligt in Europa en datgene wat er misschien komt? Dat mis ik een beetje in deze brief. Daarin moet de regering nu bijvoorbeeld schrijven: over "mogelijke wetgeving aangaande een pan-Europees bossenverdrag" zullen wij waarschijnlijk een negatief oordeel vellen. Het begint al met "mogelijke wetgeving". Ik noem dit expres niet in de categorie van de schoolmelk, maar dit is een voorbeeld waarvan ik denk: dat zien wij dan toch wel? Daaraan moeten wij nu even de energie niet besteden. Laten wij vooral bekijken wat er is en wat daarvan weg zou moeten. De regering zegt dat dit zonder verdragen kan, en dat ben ik voor een deel met haar eens. Als procedure voor het debat in het najaar stel ik voor: vooral niet te veel oppompen.

Minister Timmermans:

Dit vind eigenlijk een heel goed punt van de heer Pechtold. Laten wij in de presentatie van onze brief zichtbaar helderder onderscheid maken. Er zijn dingen van verschillende aard: dingen die er al zijn, dingen die in de pijplijn zitten en dingen die nog verder weg liggen. Het is zaak dat wij dat onderscheid maken, zodat meteen zichtbaar is over welke verschillende onderwerpen wij het hebben. Dan kunnen wij het in het debat ook opknippen. Dat vind ik eigenlijk wel een verstandig punt van de heer Pechtold.

De heer Verheijen (VVD):

Volgens mij komen wij in de richting van een heel zinvol debat, meteen na het reces, over dit thema. De bouwstenen worden ook steeds duidelijker. Ik ben er geen voorstander van dat het kabinet die lijst nog eens gaat uitbreiden, zoals de heer Buma vraagt. Ik denk dat het nu aan ons is om het debat te voeren. De heer Timmermans zei zojuist iets fascinerends over de lijst met geconsulteerde organisaties. Hij gaf aan dat daar soms niet zo heel veel uit kwam, terwijl wij in het land heel vaak geluiden van organisaties horen in de trant van "Brussel dit" en "Brussel dat". Zou het zinvol zijn, zo vraag ik de minister, om de resultaten per organisatie aan ons te doen toekomen? Dan kan ik daarin samen met de heer Buma eens grasduinen en zien waar er politieke keuzes zijn gemaakt en waar de organisaties met punten

zijn gekomen, en welke punten wij nog verder kunnen brengen. Het gaat mij er dus gewoon om, eens te bekijken waarmee die twee pagina's met organisaties daadwerkelijk zijn gekomen.

Minister Timmermans:

Ik zal me hierover met mijn collega's verstaan. In ieder geval kan ik wel aangeven met welke organisaties is gesproken.

De heer Verheijen (VVD):

Dat staat in de bijlage. Er zijn twee pagina's bijlage.

Minister Timmermans:

Dat is waar, het staat in de bijlage. Ik voel me niet geroepen om namens die organisaties te gaan aangeven wat zij hebben aangegeven. Misschien kan ik die organisaties wel aanschrijven en de suggestie doen dat zij, voor zover zij dat relevant en interessant achten, met de Kamer contact opnemen om die posities te delen. Ik ben het namelijk wel met de heer Verheijen eens dat ons allemaal weleens een emotie bekruipt, vergelijkbaar met die van de Oostenrijkse keizer die, althans volgens Milos Forman, tegen Mozart zei nadat hij diens eerste opera gehoord had: "mooi, but too many notes". Met Brussel hebben wij ook weleens dat wij denken: veel te veel regels. Maar als je dan inzoomt, blijken organisaties in de praktijk ook te zeggen: het zijn wel veel regels, maar die vinden wij eigenlijk goed. Misschien mag ik in algemene zin zo antwoorden: ik zal bekijken op welke manier ik, zonder iemand voor het hoofd te stoten, de heer Verheijen tegemoet kan komen. Misschien kan ik het zo formuleren.

De voorzitter:

Tot slot, mijnheer Verheijen.

De heer Verheijen (VVD):

Ik dank de minister in ieder geval alvast voor die toezegging. Inderdaad komen organisaties soms als eerste nog om extra regels vragen, of in ieder geval zeggen dat die regels echt in Nederlands belang zijn. Dan moeten wij dat gewoon met hen constateren. Daarnaast is er een categorie waarbij er politieke keuzes zijn gemaakt. De organisaties hebben in dat geval zaken aangeleverd waarvan het kabinet vindt dat die politiek niet wenselijk zijn en dat ze beter in Brussel kunnen liggen. Ik neem in ieder geval de toezegging van minister Timmermans mee dat hij gaat bekijken hoe hij kan communiceren over een langere lijst met een keuze die het kabinet niet gemaakt heeft, maar waarin ik straks samen met de heer Buma wel kan gaan grasduinen.

De voorzitter:

U kunt natuurlijk ook zelf bellen naar die organisaties, mijnheer Verheijen, maar dat is maar een suggestie.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Even voor de goede orde: ik ga met niemand grasduinen. Ik verwacht gewoon dat het kabinet de lijst aanvult en dan bespreken we die.

De voorzitter:

Dat hebt u inderdaad ingebracht.

De heer Servaes (PvdA):

Sommige mensen willen de lijst zo graag langer maken, maar dat blijkt heel moeilijk te zijn. Er is acht maanden werk gedaan en er zijn volgens mij 60 organisaties geraadpleegd. We hebben ook gehoord dat de minister de lijst weer gaat ontleden in voorstellen die eigenlijk nog moeten komen. De lijst zal dus eerder korter dan langer worden. Ik vind dat voor een heel goede benadering is gekozen. Die benadering is heel zakelijk en heel zorgvuldig. Dat is prima. Het is ook prima om aan te haken bij herzieningsprocessen van regelgeving in Brussel. Ik heb alleen een beetje moeite met de woorden die daaraan verbonden worden. In de brief staat dat er einde moet komen aan de ever closer union. De minister sprak net over een scheefgegroeide verhouding. Hij zei dat een herschikking van bevoegdheden moet plaatsvinden. Zijn dat volgens de minister niet iets te grote woorden voor een lijstje dat nuttig, goed, prima, maar niet erg indrukwekkend is?

Minister Timmermans:

Ik kies mijn eigen woorden. Het is tijd om te breken met de tiwraplogica van de EU. Ik hoor dat ook van collega's in andere lidstaten. Het is vast bekend dat een tiwrap alleen maar strakker kan worden getrokken. Dat is ook vaak de houding in de Europese instellingen; ieder probleem vraagt weer om een nieuwe oplossing en die nieuwe oplossing moet zich automatisch vertalen in nog meer Europees beleid. Dat is de natuurlijke reflex van de instellingen in Brussel. Die reflex moeten wij zien te veranderen. Ik zeg het volgende tegen de heer Servaes. Als wij deze exercitie nuchter en zakelijk voorbereiden, samen met de Kamer, kunnen de Kamer en de regering de boer op in Europa om hierover de dialoog te voeren met andere lidstaten. Op die manier kunnen wij samen met Europese collega's een zakelijker benadering van noodzakelijke regelgeving en het niveau waarop deze moet plaatsvinden, realiseren. De heer Verheijen zegt terecht dat alle 28 Commissarissen een serieus beleidsterrein willen. Er zijn echter niet 28 heel grote beleidsterreinen in Europa te verzinnen en daarom verzint men er iedere keer weer wat bij. Met die logica moeten wij echt zien te breken. Dat zie ik ook als een verplichting tegenover de Europese belastingbetaler. Als de heer Servaes vindt dat ik te grote woorden gebruik, zeg ik: sorry, het zijn mijn woorden en ik vrees dat u het daarmee moet doen.

De heer Servaes (PvdA):

Iedereen gebruikt zijn eigen woorden. De voorbeelden die de minister nu noemt, gaan over nieuwe regelgeving. Hij spreekt over 28 Commissarissen die met nieuwe regelgeving komen. Ik heb in mijn inbreng gezegd dat het parlement en de regering daar altijd bovenop zitten. Wij zijn streng wat betreft subsidiariteit. Het enige wat ik zeg, is: als wij zakelijk en nuchter zijn, de stofkam erdoorheen halen en constateren dat er een relatief beperkt lijstje uitkomt — ik zeg het maar voorzichtig — laten wij het dan ook op een zakelijk manier adresseren en niet de illusie wekken dat wij hier met het allgrootste Europese project bezig zijn. Eerlijk uit de crisis komen, ervoor zorgen dat de banken worden aangepakt en dergelijke, is het allgrootste Europese pro-

ject. Dat zijn de echt grote zaken. Dit is een nuchter proces en dat moeten wij dus ook nuchter behandelen.

Minister Timmermans:

Er zijn altijd grotere zaken. Uit de crisis komen, is zeker een veel grotere zaak. Ik vind het echter geen kleine zaak als de Europese Unie in staat zou zijn, met name de Brusselse instellingen, om eens eerlijk te zeggen: dit beleid heeft zijn tijd gehad; het was nuttig toen we het hebben ingezet, maar nu moet het misschien wel terug naar de lidstaten. Waarom kan dat niet? Waarom krijg je dan meteen een allergische reactie van de Commissie of van andere instellingen: nee nee, dat zijn onze bevoegdheden; daar gaan wij over? Dat is niet meer van deze tijd! Het kan toch niet zo zijn dat we niet kunnen vaststellen dat bepaalde delen van het enorme acquis communautaire dat in 60 jaar is ontstaan, echt niet meer hoeven en dat we niet kunnen zeggen dat bepaalde delen overleefd zijn en kunnen worden geschrapt? Ik wil dat niet geloven! Daarom doen wij deze exercitie. Dan komen we goed beslagen ten ijs en kunnen we ook met de Europese collega's daarover praten. Ik voorspel dat dit in Europa een dynamiek zal losmaken die het draagvlak voor de Europese samenwerking zal vergroten. Tot slot ga ik nog even in op de uitbreiding, het derde onderwerp op mijn lijstje dat uit drie onderwerpen bestaat. In de eerste plaats is kort verwezen naar Kroatië. Kroatië wordt zondag lid van de Europese Unie. Voor u staat iemand die in het najaar van 1995 in het kielzog van Max van der Stoep door de Krainas strompelde, vlak na operatie-Storm waarbij duizenden slachtoffers zijn gevallen en waarbij 200.000 mensen hebben moeten vluchten, die later hun huizen niet terug konden krijgen. Ik heb daar, in het hart van Europa, in de Krainas in Kroatië, een omvang van menselijke ellende gezien die ik voor Europa onmogelijk hield. Nu, eigenlijk slechts achttien jaar later, staat dit land op het punt om lid te worden van de Europese Unie. Ik vind het bijna een wonder dat dit mogelijk is in achttien jaar tijd. Er zijn altijd kanttekeningen te plaatsen en kritische opmerkingen te maken, maar dit wil ik vanavond met de Kamer delen, een paar dagen voordat Kroatië lid wordt van de Europese Unie.

Er zijn ook opmerkingen gemaakt over Turkije. Wij hebben hierover echter gisteravond uitgebreid gesproken en zijn in het algemeen overleg tot gezamenlijke conclusies gekomen. Heel kort gezegd, behelzen deze dat hoofdstuk 22 formeel gedeblokkeerd wordt door Frankrijk, maar dat in het licht van wat tussen nu en oktober inclusief het voortgangsrapport van de Commissie gebeurt, bekeken zal worden of de onderhandelingen in het najaar daadwerkelijk kunnen worden begonnen. Dat is gisteren met de Kamer besproken, in een debat waarin zeer veel steun was voor deze lijn.

Ik kom tot slot te spreken over Servië en Kosovo. Ook de regeringen van deze twee landen hebben zich in de afgelopen maanden buitengewoon verantwoord gedragen, hoewel je dat misschien niet meteen zou verwachten. Naar het oordeel van de Nederlandse regering wordt dadelijk de stap gezet om de onderhandelingen te openen. Ik denk dat dit met het zicht op 1 januari 2014 gebeurt met Servië, waarbij tegelijkertijd zal worden ingezet op een samenwerkingsakkoord met Kosovo. Dat lijkt mij een verstandige benadering om de stabiliteit in de Balkan te bevorderen, zodat de kans op conflicten en oorlogen in dat deel van Europa verder afneemt.

De heer Servaes (PvdA):

Ik heb nog één vraag over Hongarije, waaraan ik niet ben toegekomen in mijn eerste termijn. Ik vind het belangrijk dat wij daaraan aandacht besteden. In dit huis is twee maanden geleden uitgebreid over de ontwikkelingen in Hongarije gesproken. Ik heb zelf een motie ingediend, waarin ik de premier oproep om de kwestie aan de orde te stellen bij de Hongaarse premier. Wij hebben er toen over gesproken en we hebben besloten dat er in eerste instantie via de Raad van Europa een onderzoek zou komen naar de situatie in dat land. Pas daarna zouden de EU en de Europese Raad weer in actie kunnen komen. We hebben deze week gezien dat dit niet gelukt is en dat het in de Raad van Europa is weggestemd door een van de fracties. Hoe gaan we daar nu mee verder? Laten we het hierbij of gaan we nu toch, gezien de ernst van de situatie, binnen de Europese Unie verder met dit onderwerp en met het aanspreken van Hongarije?

Minister Timmermans:

Ik geef twee korte antwoorden op deze vraag, na vastgesteld te hebben dat dit morgen niet in de Europese Raad aan de orde komt. Het rechtsstaatinitiatief in algemene zin en niet alleen dat met betrekking tot Hongarije heeft voldoende steun gekregen in de Raad om hiermee door te gaan. Daar moeten we het ten principale regelen dat dit soort onderwerpen in de Europese Unie bespreekbaar worden. In de tweede plaats kan ik de heer Servaes wellicht de handreiking doen dat ik op een later moment in een brief terugkom op waar we nu staan met Hongarije in het kader van de discussie die in de Raad van Europa, in de OVSE, door de Venice Commission en door anderen is gevoerd, zodat ik ook een wat completer beeld kan schetsen van de situatie en de mogelijke stappen die daarin nog genomen zouden kunnen worden.

De voorzitter:

Daarmee is een einde gekomen aan de eerste termijn, de beantwoording door de regering. Naar mij blijkt, kunnen wij gelijk door met de tweede termijn van de Kamer.

De heer Van Bommel (SP):

Voorzitter. In eerste termijn is er veel aandacht geweest voor twee belangrijke thema's: jeugdwerkloosheid en de subsidiariteit, inclusief het lijstje van het kabinet. Aan het begin van mijn bijdrage in eerste termijn heb ik ook gesproken over de top als zodanig, waarin veel wordt doorgeschoven naar december. Ook anderen hebben erover gesproken. Ik vraag het maar recht op de man af: heeft dat nu te maken met de Duitse verkiezingen of met onenigheid over de onderwerpen? Mijn fractie vindt het in ieder geval goed dat er nu niet gesproken wordt over bijvoorbeeld de eurobegroting en de lidstaatcontracten. Wat ons betreft kunnen we dat nog heel ver voor ons uit schuiven. Toch stel ik de vraag of er een relatie gelegd kan worden met de Duitse verkiezingen.

Subsidiariteit was ooit een van de uitgangspunten van het Europese beleid. Lidstaten doen wat zij kunnen. Wat zij zelf niet kunnen, of waar een duidelijke meerwaarde wordt gezien, gaan we op Europees niveau regelen. Op enig moment zijn we de weg kwijtgeraakt. Europa is veel meer

gaan doen. Wat wil je als je 27 Commissarissen hebt die allemaal beleid moeten maken? Dan krijg je gekkigheid. Die gekkigheid staat deels op het lijstje dat het kabinet aan de Kamer heeft voorgelegd, maar we hebben vandaag gehoord dat het lijstje tot stand is gekomen door te praten met achterbannen. Een inventarisatie heb ik het genoemd, want eigenlijk is het niet meer dan dat. Als ik de woorden van de minister van Buitenlandse Zaken goed begrijp, had het kabinet meer op het lijstje willen zetten, maar werden bepaalde onderwerpen er door de achterbannen weer af gehaald. Ik vind dat het kabinet op zo'n moment visie moet tonen. Dat kan in de Staat van de Unie, maar als we zo specifiek met een lijstje bezig zijn en met de vraag welke kant het op moet met het Europese beleid, mogen we toch van het kabinet verwachten dat het daar zelf leiding aan geeft?

Ik begrijp dat er in samenspraak met de Kamer een langere lijst wordt opgesteld. Een belangrijke voorwaarde die de minister van Buitenlandse Zaken heeft genoemd, is dat zaken zonder verdragswijzigingen gerealiseerd moeten kunnen worden. Ik betreur dat. Als je richting wilt geven aan de toekomst van Europa, mag je ook best zaken op zo'n lijst zetten die misschien niet meteen worden binnengehaald. Ik denk aan de grondige hervormingen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid en aan de structuren en cohesiefondsen. Het zijn allemaal zaken waar de Nederlandse regering best een opvatting over heeft, maar die we niet terugzien op het lijstje. Dat betreur ik en ik zou wensen dat ze in het vervolg van de discussie wel meegevoerd worden.

Over de jeugdwerkloosheid heb ik in eerste termijn gesproken. Ik vind dat de regering moet aansturen op een resultaat dat past bij het advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken en dat geldt dat besteed wordt aan de bestrijding van jeugdwerkloosheid, niet moet meetellen voor het EMU-saldo. Ik heb hiervoor de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat een op de vier jongeren in de Europese Unie en in sommige lidstaten de helft van de jongeren werkloos is;

overwegende dat alleen al voor de uitvoering van de jeugdgarantie in de eurozone volgens de ILO 21 miljard euro nodig is;

overwegende dat de Adviesraad Internationale Vraagstukken ter overweging geeft om uitgaven die bijdragen aan het terugdringen van de jeugdwerkloosheid niet te laten meetellen voor het EMU-saldo;

verzoekt de regering, tijdens de Europese Raad over jeugdwerkloosheid zich sterk te maken voor het niet meetellen van uitgaven die de jeugdwerkloosheid kunnen terugdringen voor het EMU-saldo,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Bommel en Klaver. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 796 (21501-20).

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Vindt de SP-fractie dat uitgaven voor werkloosheid onder ouderen niet moet leiden tot een ander saldo?

De heer Van Bommel (SP):

Op de agenda van deze Raad staat heel specifiek jeugdwerkloosheid. Dat is een enorm probleem in de Europese Unie. Het gaat om jongeren die langdurig werkloos raken en daarmee het zicht op een toekomst en het opbouwen van een leven kwijtraken. Jeugdwerkloosheid krijgt terecht prioriteit binnen de Raad. Vandaar dat wij voorstellen om deze prioriteit ook voor de lidstaten mogelijk te maken. Ik wil met iedereen praten over aanvullende maatregelen, maar deze prioriteit is terecht. Daarom hebben wij deze motie ingediend. Verder kan ik melden dat wij instemmen om deze motie die de heer Bisschop straks namens de SGP-fractie zal indienen om zo ver te komen dat de Nederlandse regering niet instemt met het toelaten van Letland tot de eurozone.

De voorzitter:

Ik geef het woord aan de heer Klaver. Ik zie dat hij er niet meer is. Dan is het woord aan de heer Segers, die mevrouw Schouten vervangt die ook aan het pensioendebat deelneemt.

De heer Segers (ChristenUnie):

Voorzitter. Ik dank u voor de gelegenheid die u onze fractie biedt om een motie in te dienen. De motie luidt als volgt.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het Europese Stabiliteitsmechanisme (ESM) is opgericht om noodsteun te verlenen aan lidstaten in de eurozone met ernstige financieringsproblemen;

overwegende dat directe herkapitalisatie van noodlijdende banken via het ESM grote risico's met zich meebrengt, waardoor de kredietwaardigheid en hiermee de leencapaciteit van het ESM voor noodsteun aan lidstaten onder druk komen te staan;

verzoekt de regering, niet in te stemmen met het ESM-instrument directe herkapitalisatie van banken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Segers en Schouten. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 797 (21501-20).

De heer Verheijen (VVD):

Voorzitter. Ik dien geen moties in. Ik zie uit naar de verdere discussie over de subsidiariteitsexercitie. Vandaag hebben wij in het debat een aantal stappen gezet en verkend in welke richting het debat verder zou moeten worden voortgezet. Ik steek nogmaals de hand uit naar de heer Van Haersma Buma en vraag hem om samen te bezien hoe wij deze zaak politiek kunnen bewegen en hoe wij er politiek verder mee komen. Ik ondersteun niet het voorstel om de lijst door het kabinet te laten aanvullen. Het is nu aan de politiek om meteen na het reces het debat aan te gaan. Het is een dynamisch proces en uiteindelijk ben ik ervan overtuigd, om de woorden van de heer Timmermans te herhalen, dat dit Europa sterker zal maken.

Ik ben zeer tevreden met de antwoorden van de premier over de bankenunie en de directe herkapitalisatie vanuit het ESM. De premier heeft gesproken over de vier strikte pijlpalen. Wat ons betreft wijkt Nederland daar geen millimeter vanaf. De bankenunie is een zwaar instrument en moet dus zeer zorgvuldig worden ingevoerd. Daarin mogen geen lekken zitten. Derhalve gaan wij ervan uit dat de regering vasthoudt aan die pijlpalen.

Ik dank de regering voor de beantwoording van onze vragen.

De voorzitter:

Ik begrijp dat de heer Pechtold afziet van het woord. Het woord is aan de heer Bisschop.

De heer Bisschop (SGP):

Voorzitter. Allereerst dank ik de bewindslieden voor de beantwoording van de gestelde vragen. Ik wil niet verhelen dat wij teleurgesteld zijn over de wijze waarop het gesprek met de minister van Buitenlandse Zaken inzake subsidiariteit plaatsvond. Bij vele leden bemerkte ik een zoeken naar een grootste gemeenschappelijke deler, op basis waarvan wij in het najaar de discussie over de subsidiariteit zouden kunnen voeren. Het is mij niet duidelijk waarom vooral de nadruk gelegd moest worden op de verschillen die er mogelijk onder de diverse benaderingen liggen. Dat was volgens mij niet echt nodig. Vervolgens hield de minister een gloedvol betoog over de tiwrap-acties binnen Europa. Dat is precies wat wij bedoelen met het stelling nemen tegen de uitdijende machtsaanspraken en het zoeken naar het invulling geven aan het begrip "subsidiariteit", om aldus tot een goede belegging van bevoegdheden, taken en verantwoordelijkheden te komen.

De discussie over de EGKS laat ik even rusten, maar niet dan nadat ik het volgende heb aangestipt. Ik vind het uiterst merkwaardig dat een organisatie die opgericht wordt door lidstaten en gemandateerd wordt om op een bepaald

beleidsterrein een eigen beleid te voeren, als een vierde bestuurslaag beschouwd wordt. Wij hebben dan toch een verschillende staatsrechtelijke benadering. Ik laat de opmerkingen op dit punt verder voor wat zij zijn.

Wij dienen een motie in aangaande de toetreding van Letland. Men heeft gehoord waardoor onze zorgen gevoed worden. In het rapport van de ECB zitten zulke fundamentele vraagtekens dat wij daarmee geen risico moeten lopen. Vandaar de motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat convergentie essentieel is voor een euro zonder blijvende subsidies tussen landen;

overwegende dat de huidige prestaties van Letland van zeer recente datum zijn, namelijk het afgelopen jaar, en afgewacht moet worden of deze stabiel zijn;

overwegende dat de ECB concludeert dat er zorg bestaat over de duurzaamheid van de economische convergentie van Letland op de langere termijn;

verzoekt de regering, niet in te stemmen met het toelaten van Letland tot de eurozone,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Bisschop, Van Bommel en Schouten. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 798 (21501-20).

De heer Madlener (PVV):

Voorzitter. Het was weer een debat als vanouds over de Europese Unie. Wij hebben weer kunnen horen over en kunnen genieten van het kiezersbedrog en de onbetrouwbaarheid van de VVD, zo uitstekend verwoord door de heer Verheijen. Wij hebben kunnen horen over de Europese solidariteit van de Partij van de Arbeid, die zal leiden tot nog meer werkloosheid in Nederland. Wij hebben weer de slappe knieën gezien van onze premier, die zo graag tekent bij het kruisje. Wij hebben ook de zinloze exercitie kunnen beleven van de heer Timmermans, terwijl tegelijkertijd de uitverkoop van Nederland gewoon doorgaat. Ik heb vier moties ...

De heer Pechtold (D66):

Je kunt natuurlijk in het debat over Europa tegen je kiezers blijven zeggen: wij hebben hier de variant die de meerderheid wil en wij blijven alles doen. Of je kunt er helemaal uit en zeggen: wij doen niks meer. Of je zou als PVV, als grootste oppositiepartij, die hier een flink aantal zetels heeft en die in het Europees Parlement toch de nodige zetels bezet houdt, kunnen zeggen: misschien kunnen wij dat hele Europa niet in een keer opheffen, maar wij kunnen wel

constructief meedenken over waar wij vinden dat het minder moet. Ik daag de heer Madlener uit om richting het debat dat wij na het reces hebben niet alleen te zeggen: het deugt niet wat jullie hier aan het bekokstoven zijn, Laat hij ook zelf met een lijstje komen van waar hij vindt dat het minder kan en waarvoor hij hier misschien meerderheden kan verzamelen.

De heer **Madlener** (PVV):

Ik vind dat een heel terechte vraag. Het antwoord daarop kent de heer Pechtold natuurlijk allang. Wij willen namelijk Europa helemaal verlaten. Wij willen helemaal stoppen met die gekkigheid. Wij willen onze eigen gulden weer terug. Dan zijn wij af van al die ellende, dan slaan wij een heel andere weg in en dan zal het Nederland en onze kinderen en kleinkinderen een stuk beter vergaan. Maar wij doen graag mee aan de discussie en dat weet de heer Pechtold ook. Dat kan hij verwachten van de PVV, die hier altijd voor te vinden is. Daarna is het aan de Nederlander om te kiezen. Ik hoop dat dat leidt tot een referendum. Een referendum zoals in Engeland zou het allermost zijn, want dan hebben wij de kiezer echt iets gevraagd en niet alleen maar een elitair debatje met elkaar gehouden, zoals de heer Pechtold dat het liefst ziet.

Mijn eerste motie gaat over het ESM en de ramp die de Nederlandse belastingbetaler te wachten staat. Nederland kan zijn eigen banken redden en straks kunnen wij ook nog eens de Spaanse en Italiaanse banken gaan betalen. Zo gaat het steeds en daar moeten wij echt mee stoppen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Europese Raad voornemens is om uit het Europees Stabiliteitsmechanisme (ESM) rechtstreeks banken te herkapitaliseren;

spreekt uit dat dit grote risico's met zich meebrengt voor de Nederlandse schatkist en dat dit zeer onwenselijk is;

verzoekt de regering, niet in te stemmen met de mogelijkheid om banken rechtstreeks te herkapitaliseren uit het ESM,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Madlener en Tony van Dijck. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 799 (20501-20).

De heer **Madlener** (PVV):

De heer Pechtold is al voor, zie ik.

De voorzitter:

Hij ondersteunt de indiening.

De heer **Madlener** (PVV):

Letland is een grote fout, die wij niet moeten maken. Wij moeten een failliete euro niet nog verder in de problemen brengen. Daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Nederlandse regering de toetreding van Letland tot de eurozone per 1 januari 2014 wil steunen;

overwegende dat Letland daarmee het armste land van de eurozone wordt;

overwegende dat Letland een grote bankensector heeft die voor 50% bestaat uit voornamelijk Russische spaartegoeden;

verzoekt de regering, de toetreding van Letland tot de eurozone te blokkeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Madlener en Tony van Dijck. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 800 (21501-20).

De heer **Madlener** (PVV):

Dan de uitbreiding van de Europese Unie. De heer Timmermans haalt natuurlijk de Joegoslavië-oorlog er weer bij. Dat slaat natuurlijk iedere discussie dood. Ik wil er hier voor waarschuwen dat de Europese Unie steeds meer gaat lijken op Joegoslavië. Er worden landen bij elkaar gepropt die daar helemaal niet gelukkig mee zijn, zonder steun van de bevolking en dus ondemocratisch. Dat is de weg als je oorlog en en ellende wilt. Daarom moet Europa een andere weg inslaan, namelijk naar soevereine lidstaten. Ik ben blij voor Kroatië dat het nu een soevereine lidstaat is. Ik hoop dat Kroatië het blijft. Ik vind het onbegrijpelijk dat Kroatië toetreedt tot de Europese Sovjet-Unie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

verzoekt de regering, te bewerkstelligen dat het kandidaat-lidmaatschap van Servië wordt ingetrokken en alle toetredingsonderhandelingen worden gestopt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Madlener. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 801 (21501-20).

De heer **Madlener** (PVV):

Als laatste natuurlijk Turkije. Dat land met die vreselijke AK-partij moet niet worden beloofd voor al zijn misdragingen. Dat er sprake is van misdragingen wordt gedeeld, maar de Kamer gaat vervolgens Turkije en Erdogan belonen met nieuwe onderhandelingen. Dat is natuurlijk een totale schande. Daarom dien ik een motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

verzoekt de regering, te bewerkstelligen dat het kandidaat-lidmaatschap van Turkije wordt ingetrokken en alle toetredingsonderhandelingen worden gestopt en alle pre-accessiegelden worden teruggevorderd,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Madlener en Wilders. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 802 (21501-20).

De heer **Servaes** (PvdA):

Voorzitter. Ook dat element hebben wij vandaag weer gehad, de waardevolle en altijd gemakkelijke bijdrage van de heer Madlener. Het Europees debat is dus weer compleet.

Wij staan voor een belangrijke top. Dat is niet het geval omdat er over al die lijstjes wordt gesproken, over al die punten, maar omdat er een paar belangrijke stappen gezet gaan worden om eindelijk een beetje smoel te geven aan het sociale Europa. Jeugdwerkloosheid is een thema waarvan wordt erkend dat het een Europees onderwerp is en er worden concrete maatregelen genomen. Er worden fondsen vrijgemaakt en de Europese Investeringsbank wordt ingezet. Wij hebben de premier horen spreken over mogelijkheden om uitwisselingen tussen landen te organiseren. Volgende week zal er nog een speciale bijeenkomst plaatsvinden in Berlijn.

Ik ben mijn verhaal vandaag begonnen met de opmerking dat mijn partij idealen heeft en dat wij daar stap voor stap naartoe gaan. Ik ben blij dat er vandaag een paar van die stappen worden gezet. De grootste stap die wordt gezet, betreft natuurlijk de bankenunie. Ik ben heel blij dat die stap nu definitief wordt gezet. Ik heb het een point of no return genoemd. Ik ondersteun de minister van Financiën in zijn rol als voorzitter van de eurogroep van harte. Ik hoop dat het morgen en overmorgen op de top definitief afgehandeld kan worden. Het belangrijkste is dat de rekening van falende banken niet meer bij de belastingbetaler terechtkomt, maar bij private partijen, zoals aandeelhouders, obligatiehouders

en grote spaarders. Dat is de winst van vandaag en dat moet de winst van de top zijn.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Voorzitter. Ik ging naar dit debat met het gevoel dat het glas half leeg zou zijn en blijven. De beantwoording van de minister-president en de minister van Buitenlandse Zaken doet voor mij het glas half vol zijn. Dat komt doordat zij in de beantwoording een aantal dingen zeiden die ik van belang vind. Ik heb drie moties, met name ter ondersteuning van wat de premier en de minister van Buitenlandse Zaken hebben gezegd.

Mijn eerste motie gaat over de bankenunie. Wij moeten het traject van de bankenunie ingaan. Tegelijkertijd moeten wij samen ontzettend opletten dat wij niet gaan herkapitaliseren als banken daar nog niet klaar voor zijn. Daarover gaat deze motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat momenteel in Europa wordt gesproken over de voorwaarden waaronder het ESM directe steun kan verstrekken aan noodlijdende banken;

overwegende dat aan dit besluit forse financiële risico's voor Nederland verbonden zijn;

verzoekt de regering om niet akkoord te gaan met directe herkapitalisatie van banken uit het ESM indien niet aan de strikte Nederlandse voorwaarden wordt voldaan,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Haersma Buma en Bisschop. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 803 (21501-20).

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

De tweede motie gaat over de bevoegdhedenlijst, waar wij over gesproken hebben. Door de toelichting van de minister van Buitenlandse Zaken geloof ik dat er grote overeenstemming is tussen wat het CDA van belang vindt en wat het kabinet zegt, namelijk dat je in Nederland en binnen Europa ook open moet spreken over wat een orgaan als de Europese Unie niet zou hoeven te doen. Wat het wel moet doen, moet het goed doen. Een aantal dingen moet het niet doen. Dat is een zakelijke discussie, die wij goed moeten voeren, maar de vervolgstap moeten wij nu ook zetten. Vandaar de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het kabinet vooruitlopend op het aantreden van een nieuwe Commissie afspraken wil maken over domeinen waarop de Europese Unie geen initiatieven moet nemen;

overwegende dat dit tijdige afstemming met andere lidstaten vereist;

verzoekt de regering, voorafgaand aan het debat over de bevoegdhedenlijst een meer substantiële inventarisatie te doen van terreinen die (weer) aan de lidstaten behoren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Haersma Buma en Bisschop. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 804 (21501-20).

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Tot slot wil ik er met een motie één punt uitlichten waarvan mijn fractie vindt dat het met voorrang al veranderd zou moeten worden. Dat is de hoogte van het bedrag waarbij er Europees aanbesteed moet worden. Dat is een enorme administratieve last voor zaken van een paar ton. Dat bedrag zou omhoog moeten. Ook buitenlandse collega's zien dat als een doorn in het oog. Vandaar de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat overheden op grond van Europese aanbestedingsrichtlijnen verplicht zijn om diensten, leveringen en werken bij bepaalde drempelwaarden verplicht Europees aan te besteden;

verzoekt de regering om zich op Europees niveau in te zetten voor een substantiële verhoging van de drempelwaarden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Haersma Buma, Verheijen en Bisschop. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 805 (21501-20).

Daarmee is er een einde gekomen aan de tweede termijn van de Kamer. De premier heeft aangegeven dat hij direct kan beginnen met antwoorden. De laatste adviezen krijgt hij nog tijdens zijn antwoord aangereikt.

Minister Rutte:

Voorzitter. Ik vraag vooral even ambtelijke ondersteuning bij de laatste motie van de heer Buma. Dan begin ik intussen met de andere moties. Die motie klinkt sympathiek, maar ik wil even de gelegenheid hebben om er goed naar te kijken. Zij is trouwens per definitie sympathiek, want zij komt van de heer Buma.

Allereerst kom ik op de motie-Van Bommel/Klaver op stuk nr. 796 over de jeugdwerkloosheid. Ik ontraad deze motie stevig, want dit zou betekenen dat wij onderscheid gaan aanbrengen in welke aspecten wel en niet onderdeel zijn van het EMU-saldo. Dan lust ik er nog wel eentje, want dan komen daar straks de ouderenwerkloosheid en investeringen bij. Dat vervuult het EMU-saldo en de definitie ervan. Dat is echt de verkeerde weg. Dus ik ontraad de motie op stuk nr. 796.

De motie-Segers/Schouten op stuk nr. 797, waarin de regering wordt verzocht om niet in te stemmen met het ESM-instrument directe herkapitalisatie van banken, ontraad ik ook met grote klem. Dat zou namelijk betekenen dat dat laatste ventiel waar ik in mijn eerste termijn over sprak, niet meer beschikbaar zou zijn. Dat kan uiteindelijk in bijzondere omstandigheden het hele eurozonestelsel in ernstig gevaar brengen. Dat zou een slechte zaak zijn. Over de motie van de heer Bisschop c.s. op stuk nr. 798 het volgende. Ik heb betoogd waarom in mijn ogen Letland alles afwegend klaar is om toe te treden tot de eurozone. Tegen die achtergrond ontraad ik die motie.

De eerste twee moties van de PVV op de stukken nrs. 799 en 800 van de heren Madlener en Tony van Dijk gaan over dezelfde onderwerpen als de moties op de stukken nrs. 797 en 798. Ik verwijs daarom naar mijn reacties op die moties. Ik ontraad die moties.

De moties op de stukken nrs. 801 en 802 van de heren Madlener en Wilders ontraad ik, onder verwijzing naar de uitvoerige discussie in eerste termijn.

De motie op stuk nr. 803 van de leden Van Haersma Buma en Bisschop over de bankenunie kan ik van harte aanbevelen. De motie op stuk nr. 804 van dezelfde indieners over een verdiepte subsidiariteitsexercitie ontraad ik. Wij menen echt op dit punt te zijn uitgedacht als kabinet, maar we zijn niettemin zeer geïnteresseerd in verdere gedachten, ook vanuit de Kamer. Laten we dat met elkaar doen.

De motie op stuk nr. 805 van de heer Haersma Buma c.s. beschouw ik als ondersteuning van beleid. Er wordt op dit moment onderhandeld over een nieuw voorstel voor de Europese aanbestedingsrichtlijnen. Daarom staat het voorstel niet op de subsidiariteitslijst. Inzet is om de lasten van aanbestedingen voor ondernemers en overheden omlaag te brengen, onder andere door termijnen te verkorten en procedures te vereenvoudigen. Nederland wil de drempels substantieel verhogen. Op dit moment gaat het om bedragen rond de €200.000, maar ze zullen daar fors boven liggen.

De moties 1 en 3 van het CDA dus van harte aanbevolen. De motie waarin wordt gevraagd om een verdieping van de subsidiariteitsexercitie ontraad ik.

De voorzitter:

Dat zijn dus de moties op de stukken 803 en 805.

Minister Rutte:

Ja, de moties op de stukken 803 en 805 worden aanbevolen; de motie op stuk nr. 804 wordt ontraden.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Mijn vraag gaat over de motie op stuk nr. 804. Ik probeer het even in overeenstemming te brengen met wat ik meende te horen van de minister van Buitenlandse Zaken, die aangaf dat ook het kabinet vindt dat we breder moeten kijken naar wat Europa wel en niet kan doen. Begin daar tijdig mee, want als je dat wilt doen bij een nieuwe Commissie, dan moet je eerst nog internationaal overleg hebben. Is dat niet een vrij logische, ik mag wel zeggen sympathieke vraag?

Minister Rutte:

Dat is meer een algemene manier van werken, die ik zie zitten. Maar deze motie vraagt om, voorafgaand aan het debat over de subsidiariteitsexercitie een meer substantiële inventarisatie te doen. Dat is het overdoen van het huiswerk. Wij menen oprecht dat hiermee ons meesterwerk is afgeleverd. Daarmee is het niet perfect, het staat open voor discussie, dat debat gaan we voeren, en de heer Timmermans heeft al toegezegd dat de geraadpleegde organisaties zal worden gevraagd om de Kamer te voorzien van hun opvattingen. Dat gaat dus sowieso gebeuren. Ook gezien de discussie tussen de heer Pechtold en minister Timmermans denk ik dat wij wat betreft de manier van werken van Kamer en kabinet richting Europa — wat wel, wat niet, wat minder, wat meer — een gezamenlijke oriëntatie hebben gevonden. De heren Verheijen en Pechtold stonden te knikken over het onderwerp Europa. Toen dacht ik: als de zeer linksliberalen van D66 en de centrumliberalen van de VVD het zo met elkaar eens zijn, dan moet hier vanavond iets bijzonders zijn gebeurd.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Ik breng mijn motie wel in stemming, omdat ik het van belang vind om hierin voortgang te houden. Het is geen kwestie van het huiswerk overdoen, maar het moet wel met snelheid. Ik dien de motie dus in.

De voorzitter:

Dat had u al gedaan; de motie komt op de stemmingslijst. Waarmee er een einde is gekomen aan de beraadslaging. We stemmen om 21.45 uur.

De beraadslaging wordt gesloten.

De vergadering wordt van 21.32 uur tot 21.47 uur geschorst.